

Jaarverslag 2018

Stichting Vogelringstation Meijndel

Foto voorpagina: Witstuitbarmsijs, adult mannetje, Meijendel, Wassenaar, 7 januari 2018 (Vincent van der Spek)

Spek, V van der & R van der Vliet (red). 2019. Jaarverslag 2018. Stichting Vogelringstation Meijendel, Den Haag.

Dit is een uitgave van Stichting Vogelringstation Meijendel. De stichting houdt zich bezig met de studie van in het wild levende vogels door middel van ringonderzoek in Meijendel, Wassenaar.

Teksten

Cornelis Fokker (Zwartkoppen en meetverschillen bij ringers), Maarten Verrips (CES), Jan Vegelin (zoönosen), Rinse van der Vliet (zoönosen), Vincent van der Spek (overige)

Redactie

Vincent van der Spek en Rinse van der Vliet

Fotografie

- © Henri Bouwmeester: blz. 7
- © Rob Buiten: blz. 19
- © Cornelis Fokker: blz. 16 (Kievit), 17 (Cetti's Zanger)
- © Morrison Pot: blz. 34, 40
- © Vincent van der Spek: overige foto's

Stichting Vogelringstation Meijendel

Acaciastraat 212
2565 KJ Den Haag
t: 06 - 41 00 98 89
m: v.vanderspek@gmail.com

Rekeningnummer: NL41INGB0001531203 t.n.v. Stichting Vogelringstation Meijendel te Den Haag.

Het ringen door stichting Vrs Meijendel is mede mogelijk dankzij Dunea (sponsoring, terreinvergunningen, faciliteiten en onderhoud), Staatsbosbeheer (terreinvergunningen Duivenvoordse Polder), het Vogeltrekstation (ringvergunningen) en de Haagse Vogelbescherming (sponsoring).

Samenvatting

Als de eerste ringdag van het jaar het hoogste aantal vogels voor een sneeuwloze winterdag ooit oplevert (100 vangsten) en daar zelfs een zeldzaamheid bij zit (een Witstuitbarmsijs), kan dat gerust een vliegende start van het jaar worden genoemd. Daarmee de positieve lijn die aan het einde van het verder karige 2017 werd gevonden, doorgetrokken. Mede dankzij twee late koude-invalen in maart werden nog voor de start van het (kwantitatief redelijk goede) broedonderzoek CES vier jaarrecords aangescherpt of geëvenaard. Aanhoudend zomerweer – met de grootste droogte in ruim 40 jaar – zorgde voor een grote hoeveelheid geschikte vangdagen. Voor het eerst in jaren was er dispersie van mooie aantallen jonge Nachtegalen. Het najaar was qua weer wisselvalliger, maar er waren evengoed voldoende vangmogelijkheden. De aantallen Gekraagde Roodstaarten, Cetti's Zangers en Bladkoningen vielen op en de Goudhanen kwamen opvallend laat, maar hoewel onderhoudend was het najaar verder tamelijk voorspelbaar: geen uitschieters, geen grote invasies en nauwelijks opvallende soorten (wel werd de tweede Bosuil ooit geringd). November stond in het teken van de Spreeuw: wij droegen bij aan een internationaal onderzoek. Het veldwerk voor een DNA-onderzoek naar Tjiftjaffen werd afgerond. Het jaar eindigde met weer (wat) barsijsen met daarbij – verrassend genoeg – wéér een Witstuitbarmsijs. Daarmee was de cirkel van 2018 rond. Uiteindelijk ringden we op 100 vangdagen (een record deze eeuw) verspreid over alle maanden 6.086 vogels en vingden we 710 geringde vogels terug (11,7%). Van tien soorten vingden we niet eerder zoveel exemplaren, en van twee soorten werd het jaarrecord geëvenaard. Met 81 soorten plus een ondersoort was het met de diversiteit heel aardig gesteld: het gemiddelde voor de periode 2008-2017 ligt op 78. Er ontbraken wel enkele soorten die we normaliter (vrijwel) jaarlijks ringen, zoals Ekster, Snor, Keep en – voor het eerst sinds de herstart in 2000 – Goudvink. Buiten Meijendel werden in de regio nog eens 373 vogels van 12 soorten geringd. Drie van deze soorten werden niet ook in Meijendel geringd. Bij elkaar opgeteld werden door de stichting daarmee 6.459 vogels van 85 taxa van een ring voorzien.

Figuur 1. Gekraagde Roodstaart, adult mannetje, Meijendel, Wassenaar, 6 september 2018. Het jaarrecord werd dit jaar verpulverd. Er werden vooral eerstejaars vogels gevangen, maar het mannetje op de foto is adult.

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Hoofdstuk 1 Algemene informatie	6
1.1 Geschiedenis	6
1.2 Medewerkers in 2018	6
1.3 Ontheffingen en vergunningen	6
1.4 Publicaties, lezingen en excursies	7
1.5 Dankwoord	7
Hoofdstuk 2 Methoden en het Weer in 2017	8
2.1 Methoden, onderzoeken en inspanning	8
2.2 Het weer in 2016	9
Hoofdstuk 3 Resultaten	10
3.1.1 Inleiding resultaten	10
3.1.2 Jaarrecords	11
3.1.3 Nieuwe soorten	11
3.2 Constant Effort Sites (CES): broedseizoen 2017	12
3.3 Voorjaarstrek, dispersie en najaarstrek: soortbesprekingen	14
3.4 Najaarsfenologie	28
3.5 DNA-onderzoek	29
3.6 Zoönosenproject	29
3.7 Aantal geringde vogels in Meijendel per soort 2000-2017	31
3.8 Vangsten buiten Meijendel	33
Hoofdstuk 4 Terugmeldingen	34
4.1 Eigen terugvangsten	34
4.2 Elders geringd, in Meijendel teruggevangen	35
4.3 In Meijendel geringd, elders teruggemeld	36
Hoofdstuk 5 Waarnemingen op en rondom de ringbaan	38
5.1 Vogelwaarnemingen	38
5.2 Overige waarnemingen	39
Hoofdstuk 6 Zwartkoppen in 2018: een analyse van de conditie (artikel)	40
Hoofdstuk 7 Meetverschillen tussen ringers (artikel)	47
Literatuur	49

Inleiding

In dit jaarverslag worden de inspanningen en resultaten van Stichting Vogelringstation Meijndel, Wassenaar, Zuid-Holland (hierna: Vrs Meijndel) uit het jaar 2018 weergegeven.

Hoofdstuk 1 behandelt diverse algemene onderwerpen over het ringstation en de ringers, in hoofdstuk 2 worden de methoden en het weer besproken. Het derde hoofdstuk gaat in op de resultaten van de verschillende projecten van Vrs Meijndel. Dat zijn achtereenvolgens:

- Broedvogelonderzoek CES
- Voorjaarstrek, dispersie en najaarstrek
- Verplaatsingsonderzoek Spreeuwen
- DNA-onderzoek naar Tjiftjaffen
- Zoönosenproject
- Vangsten buiten Meijndel

Hoofdstuk 4 behandelt de terugmeldingen die in 2018 werden ontvangen, met daarin een selectie van de eigen interessante terugmeldingen; alle elders geringde vogels die in Meijndel werden gecontroleerd/teruggevangen en alle vogels die in Meijndel werden geringd en elders werden afgelezen. In hoofdstuk 5 is aandacht voor opvallende losse waarnemingen van vogels en andere soortgroepen op en rondom de ringbaan. Het jaarverslag eindigt met twee artikelen: één is een vingeroefening voor wat je kunt met biometrie (in dit geval: Zwartkop), het andere gaat in op meetverschillen tussen ringers.

Figuur 2. Deze Wulp liep tijdens een vorstperiode zeer dicht langs het luik van de ringhut: dit is een onversneden beeld gemaakt met een 300mm lens. Wulpen worden in Meijndel vrijwel alleen in de winter geringd en 2018 vormde daarop geen uitzondering. Meijndel, Wassenaar, 3 maart 2018.

1. Algemene informatie

1.1 Geschiedenis van de Wassenaarse ringstations

Met de oprichting van Ringstation Wassenaar – het eerste in Nederland – startte in 1927 het ringwerk in Meijndel. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden de activiteiten vanaf 1942 noodgedwongen gestaakt. Door de bouw van de Atlantikwall verdween deze ringbaan in zijn geheel; wederopbouw op deze plek was na de oorlog niet meer mogelijk. In de periode 1955-1962 was wat nu het Centrum voor Vogeltrek en – demografie is (“Het Vogeltrekstation”) gevestigd in Leiden. Zij richtten op de huidige locatie een ringstation op, ca. 700 meter zuidelijker en 100 meter oostelijker ten opzichte van de oude plek. In 1963 werd, na het verhuizen van het Vogeltrekstation (VT) naar Arnhem, de huidige Stichting Vogelringstation Meijndel opgericht. De vangmiddelen werden door het VT aan de kersverse stichting geschonken. Medio jaren '90 werd nog maar weinig actief geringd. Binnen de gebieden van beheerder Duinwaterbedrijf Zuid-Holland (thans Dunea) werd eveneens door in omvang kleine clubs geringd aan de Wassenaarse Slag (Vrs De Beer) en op Solleveld (Vrs Van Engelen). Om de voortgang te bewaken besloot de beheerder, nadat De Beer ontmanteld moest worden vanwege regeneratie van het vanggebied, alle activiteiten te centreren op de huidige plek. Zo maakte de stichting in 2000 een herstart. De huidige activiteiten zijn daarvan het gevolg.

1.2 Medewerkers in 2018

In 2018 bestond de ringgroep uit 14 personen, met de ringvergunninghouders Wijnand Bleumink (voorzitter), Cornelis Fokker (vanaf oktober, daarvoor assistent), Morrison Pot, Vincent van der Spek (secretaris), Peter Spierenburg, Jan Vegelin, Maarten Verrips en Rinse van der Vliet (penningmeester) en de assistenten Rob ter Ellen, Nadine Hollevoet, Ghita de Jongh, Wouter van Pelt en Gijsbert Twigt. Sander Bik, Edwin Bosch en Jort Verhulst draaiden regelmatig mee om te zien of zij zich in 2019 bij ons aan willen sluiten als assistent.

1.3 Ontheffingen en vergunningen

De benodigde ringvergunningen werden op voorspraak van het Centrum voor Vogeltrek en – demografie (“Het Vogeltrekstation”) te Wageningen afgegeven door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. De benodigde terreinvergunningen worden verstrekt door terreinbeheerders Dunea (Meijndel) en Staatsbosbeheer (Duivenvoordse Polder). Daarnaast is buiten het duin toestemming verleend door particulieren.

Figuur 3. Uitzicht vanuit de hut op één van de slagnetten, Meijndel, Wassenaar, 18 maart 2018.

1.4 Publicaties, lezingen, excursies en media

Op dit vlak kenden we een productief jaar.

Publicaties

In 2018 verscheen het jaarverslag van 2017 (Van der Spek et al., 2018). Een artikel over Goudhanen (Spierenburg & van der Spek, 2018) verscheen in *Limosa*. Onze Grote Barmsijs met Chinese ring in 2005 is nog altijd de enige aflezing uit dat land in Nederland. Er verscheen een overzicht van alle “Chinese” Grote Barmsijzen in Europa (van der Spek & Madsen, 2018) in *Op Het Vinkentouw*. Een identificatieartikel over barsijzen verscheen op Turnstones.org. Een stuk over Nachtegalen wordt in 2019 in *Hollands Duinen verwacht* (Spierenburg & Pot in prep).

Lezingen

Peter vertelde op de projectendag van het Vogeltrekstation over de relatie tussen ringdata van Nachtegalen (uit CES en dispersie) en die van broedvogeltellingen (BMP) in Meijendel. Op 18 oktober gaven Peter en Vincent een lezing voor Vogelwerkgroep Zoetermeer en op 8 december verzorgde Vincent een presentatie op de landelijke Ringersdag.

Figuur 4. Vincent gaf op de landelijke Ringersdag een lezing over het DNA-project, 8 december 2018.

Excursies

We gingen verder waar we vorig jaar waren gebleven: de eerste twee excursie werden – net als alle excursies in 2017 – vanwege zeer ongunstig weer noodgedwongen afgezegd. Daarna volgden op 6 en 20 oktober gelukkig drie succesvolle excursies, geleid door Rinse, Maarten en Vincent.

Media

We leverden informatie aan voor de redacties van de Keuringdienst van Waarden en Vara's Vroege Vogels voor items die zij maakten. Wegens vorst werd een tv-item over Bokjes voor Vroege Vogels helaas afgezegd. Rob Buijter interviewde voor *Natuurfotografie Magazine* tot slot Humberto Tan op onze ringbaan, waarbij wij als fotografiedecor dienden.

Examens

In totaal namen we van drie kandidaat-vergunninghouders een ringexamen af.

1.5 Dankwoord

Allereerst dank aan Dunea voor de terreinvergunningen en de financiële bijdrage, met name aan Hans Lucas en Eric van Gerrevink. Casper Zuyderduyn (Staatsbosbeheer) wordt bedankt voor de activiteiten in de Duivenvoordse Polder (Bokjes). Frans Hooijmans van VWG Meijendel wordt bedankt voor de samenwerking. Adri Remeus was als altijd een spil bij het vangen van Bokjes. De inspanningen van Peter de Knijff en zijn studenten (LUMC; Universiteit Leiden) zijn onontbeerlijk bij de DNA-analyses. Het bestuur van de Haagse Vogelbescherming zijn wij zeer erkentelijk voor de financiële steun. Voormalige leden Ruud Kampf en René Wanders stuurden een serie gescande dia's uit de jaren zeventig en tachtig, prachtig fotomateriaal dat de veranderingen goed weergeeft. Het Vogeltrekstation ten slotte wordt bedankt voor de vergunningen en reguliere contacten.

2. Methoden en het weer

2.1 Methoden: onderzoeken en inspanning

Onderzoeken

In Meijndel is aan vijf projecten meegewerkt: **1** het gestandaardiseerde broedvogelonderzoek Constant Effort Sites (CES); **2** trek/dispersie (met deelprojecten voor Nachtegaal, Gekraagde Roodstaart en Heggenmus); **3** het DNA-onderzoek naar herkenning, het voorkomen en de temporele verspreiding van Tjiftjaffentaxa; **4** oriëntatieonderzoek bij Spreeuwen (zie kader) en **5** het zoönosenproject, waarbij een selectie van soorten bemonsterd wordt voor onderzoek naar virussen. In Meijndel wordt (behoudens bij CES) gebruik gemaakt van geluid, twee slagnetten (niet ingezet voor CES-vangsten) en maximaal 245 meter mistnet (meestal ca. 200). Buiten Meijndel zijn onder de vlag van de stichting pullen geringd in Leiden, Oegstgeest, Noordwijk, Rijswijk en Wassenaar. In het kader van het project Retrapping Adults for Survival (RAS) zijn Bokjes geringd in Wassenaar. De vangsten buiten Meijndel worden apart behandeld en komen niet terug in de jaartotalen, de tabellen enz.

Figuur 5. Wijnand Bleumink blaast op de spreuwenfluit, een prima lokmiddel uit vervlogen tijden. Hij assisteerde Perdeck nog in de jaren vijftig bij de Spreeuwingangst. Meijndel, Wassenaar, 15 november 2018

Oriëntatieonderzoek naar Spreeuwen

In 2018 is een start gemaakt met een Spreeuwenonderzoek, een samenwerking tussen het Vogeltrekstation en het Max Planck Institute for Ornithology. Meijndel fungeert daarbij als vanglocatie voor de Spreeuwen. Waarom Meijndel? Omdat het deels een herhaling is van de wereldbepaalde verplaatsingsproeven van Perdeck uit de jaren vijftig, toen duizenden Spreeuwen in o.a. Meijndel werden gevangen, geringd en per vliegtuig verplaatst naar Zwitserland. Het doel? D.m.v. terugmeldingen bepalen of trek aangeboren, of aangeleerd gedrag is. De adulte vogels bleken hun 'fout' te kunnen corrigeren, de jonge Spreeuwen trokken verder in dezelfde richting (Perdeck, 1958). Het idee is o.a. om de vogels in dit onderzoek in komende jaren van superlichte, nieuwe generatie GPS-zenders te voorzien (aan de techniek wordt hard gewerkt), waardoor tientallen in plaats van duizenden vogels nodig zijn. In 2018 werd 'proefgedraaid'. Prachtig detail: de huidige voorzitter van Vrs Meijndel Wijnand Bleumink heeft Perdeck in de jaren '50 nog bij de vangsten geassisteerd!

Inspanning

In 2018 is in Meijndel op 100 dagen (tabel 1) zo'n 740 uur geringd (trektellen.nl). Dat is zowel in aantal dagen (hoogste aantal deze eeuw) als aantal uren een goed jaar, ruim boven de inspanning van een jaar eerder (ruim 300 uur en 32 dagen minder). Het voorjaar was beter bezet dan in de meeste andere jaren, met name dankzij een recordaantal vangdagen in maart. Voor het eerst sinds 2013 werd weer in alle maanden minimaal eenmaal geringd.

Tabel 1. Aantal ringdagen per maand in 2018

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	tot
3	2	10	6	5	4	15	14	14	13	13	1	100

zwart= alleen geluid van niet-zangvogels toegestaan i.v.m. broedvogeltellingen (maart – juni); CES beperkt aantal vangdagen met mistnetten en gebruik van geluid (ook in juli)

blauw= maanden waarin vrijwel zonder beperkingen geringd kon worden, behoudens middelste zaterdagen van september – maart (i.v.m. wintervogeltellingen; geen geluid).

NB vogels in een nachtvangst die voor 24.00 uur gevangen zijn, zijn niet als aparte vangdag geteld.

2.2 Het weer in 2018

7 januari was na weken met harde wind de eerste dag met vrij rustig winterweer en prompt was er beweging van barmsijzen. Eind februari viel, na een relatief lange periode van stabiel, zonnig en fris weer plots de winter nog in. 1 en 2 maart lag de temperatuur rond -6°C en met de harde oostenwind 7 Bft (!) lag de gevoelstemperatuur tegen de -20 °C: het waren de koudste dagen in jaren. Op 3 maart lag er een laagje sneeuw, maar 's middags zette de dooi in: drie dagen die zich leenden voor het ringen tijdens vorsttrek. Er volgde een periode met zacht voorjaarsweer, tot de winter op 17 en 18 maart plots terug was met lichte vorst, maar vooral ook met een zeer harde (windstoten tot 7 Bft) O(N)O wind. De volgende oostelijke stroming – ditmaal gepaard met warm lenteweer – volgde in de eerste decade van april. Het weer in mei was wat wisselvallig. Eind mei was er een langdurige, oostelijke stroming. Maar het was vooral droog. Erg droog. Viel er aanvankelijk af en toe nog regen, van juni tot medio augustus was het zonnig, zomers (inclusief twee hittegolven) en viel er wekenlang letterlijk geen druppel. Juli werd met afstand de droogste maand ooit gemeten, met slechts 5mm regen. Op jaarbasis werd de recorddroogte van 1976 gepasseerd. Het hele land zag er in de zomer Mediterraan uit: graslanden waren vergeeld en al in juli lieten de bomen hun inmiddels bruingekleurde bladeren vallen. Medio augustus sloeg het weer pas om, al viel er nog altijd niet veel regen: een stevige regendag op 25 augustus zorgde voor de helft van de neerslag van de hele maand. September was wisselvallig. In de eerste helft van oktober was het op een enkele stormachtige dag na vaak aardig vangweer. Zuidwestelijke wind overheerste, wat resulteerde in veel lage trek. En het was wederom droog. Erg droog. In de laatste decade sloeg het weer om. In november was het weer dikwijls goed vogelweer, met op 6 november de warmste dag in deze maand sinds 1901 – het werd liefst 19 °C! Na een langere periode met frisse (noord)oostenwind waarbij de barmsijzen toch niet kwamen, werd niet meer geringd, totdat op 16 december een klein laagje sneeuw viel.

Figuur 6. De lang aanhoudende droogte zorgde midden in de zomer voor Mediterraane tafereelen met verdorde graslanden, Meijndel, Wassenaar, 15 juli 2018.

3. Resultaten

3.1.1 Inleiding

In totaal werden in Meijndel 6.086 vogels geringd en 710 geringde vogels teruggevangen (11,7%). Dat is vergeleken met de voorgaande tien jaren een ongeveer gemiddeld aantal, maar door was een hoge inspanning voor nodig: met 100 vangdagen was sprake van een recordbezetting sinds de herstart van de stichting in het jaar 2000. Daarmee waren de daggemiddelden dus wat aan de lage kant. Het is opvallend dat van Zwartkop en Kleine Karekiet geen geluid gedraaid is, maar dat het evengoed (zoals gebruikelijk en met afstand) de meest geringde soorten van het jaar waren. Er werden van tien soorten jaarrecords geboekt, twee soorten evenaarden hun beste jaar ooit en drie soorten kenden hun op één na beste jaar (zie 3.1.2). Daar zaten echter geen écht algemene soorten bij: geen van deze soorten staat in de top tien van meest geringde vogels (Tabel 2). 80 taxa zijn dusdanig vaak gevangen dat ze over de periode 2000-2017 gemiddeld minimaal eenmaal per jaar zijn geringd (exclusief terugvangsten). Van deze 80 algemeenste (onder)soorten werden in 2018 42 soorten bovengemiddeld vaak geringd, 34 soorten minder vaak en vier soorten even vaak (zie 3.7.) Het aantal geringde taxa was in 2018 iets hoger dan gemiddeld: in de tien jaar hiervoor (2008-2017) lag dat gemiddeld op 78; dit jaar stakte de teller bij een prima 81 soorten en een ondersoort. Evengoed ontbraken enkele soorten die we normaliter (vrijwel) jaarlijks ringen: Snor, Ekster, Goudvink (voor het eerst deze eeuw) en Keep (voor de tweede keer in drie jaar) springen in het oog. Buiten Meijndel werden in de regio nog 373 vogels van twaalf soorten geringd. Vijf van deze soorten werden niet ook in Meijndel geringd (zie 3.8). Bij elkaar opgeteld werden door de stichting daarmee 6.459 vogels van 85 taxa van een ring voorzien.

Tabel 2. De tien meest geringde soorten in Meijndel in de periode 2000-2018

Soort	Aantal	% totaal
Zwartkop	18120	20%
Kleine Karekiet	10538	11%
Roodborst	7141	8%
Pimpelmees	4876	5%
Koolmees	4685	5%
Goudhaan	4391	5%
Tjiftjaf	4137	4%
Graspieper	3480	4%
Merel	3383	4%
Veldleeuwerik	2718	3%
Totaal	63469	69%

In Meijndel zijn sinds 1 januari 2000 92.751 vogels van 148 soorten (incl. de exoot Fazant) en zes ondersoorten geringd (zie ook 3.7). Door de stichting zijn daarnaast tussen 1963 en 1999 16 soorten geringd die sinds 2000 ontbreken¹. De tien in deze eeuw het meest in Meijndel geringde soorten zorgen samen voor ruim tweederde (69%) van alle vangsten (Tabel 2). Daarvan kenden Zwartkop, Roodborst, Goudhaan en Merel in 2018 een goed jaar en Tjiftjaf, Graspieper en Veldleeuwerik juist een slecht jaar. De volgorde van soorten in deze top tien van “cumulatieve algemeenheid” veranderde niet ten opzichte van vorig jaar.

¹ *Tafeleend, Patrijs, Blauwe Kiekendief, Smelleken, Zomertortel, Kortteenleeuwerik, Duinpieper, Noordse Kwikstaart, Raddes Boszanger, Grauwe Klauwier, Europese Kanarie, Frater, Roodmus, Wilgengors, Bosgors en Dwerggors

3.1.2 Jaarrecords

In totaal boekten in 2018 (gerekend vanaf de herstart van het Vrs in 2000) 10 soorten een jaarrecord (Tabel 3). Voor Wulp, Bonte Strandloper, Gekraagde Roodstaart en Heggenmus was sprake van extra inzet t.o.v. andere jaren. Van Bontbekplevier (5 in 2015) en Bladkoning (17 in 2015) werd het record geëvenaard. Daarnaast was 2018 het op één na beste jaar voor Sprinkhaanzanger (191; record is 200 in 2015), Bonte Vliegenvanger (10; 11 in 2003) en Zanglijster (169; 200 in 2014).

Tabel 3. Jaarrecords Vrs Meijndel in 2018

Soort	Aantal	Oude record
Wulp	6	5 (2010)
Bonte Strandloper	28 + 2*	9 (2012)
Cetti's Zanger	8	2 (meerdere jaren)
Spotvogel	5	4 (meerdere jaren)
Braamsluiper	69	58 (2002)
Grasmus	229	153 (2015)
Gekraagde Roodstaart	88	49 (2015)
Heggenmus	144	116 (2014)
Gele Kwikstaart	4	1 (2009)
Kneu	3	2 (2001)

* Van Bonte Strandloper waren er twee 'vreemde' teruggevangen, uit Polen en uit Nederland.

Figuur 7. Gele Kwikstaart, mannetje, Meijndel, Wassenaar, 7 april 2018. Met vier vangsten werd in 2018 een recordaantal vogels gerings: niet eerder werd er meer dan één in een jaar gevangen.

3.1.3 Nieuwe soorten

De Witstuitbarmsijs op 7 januari was een nieuw taxon voor de stichting. Er was één eerdere veldwaarneming uit het gebied, op 6 november 1962. Dat er op 9 november nóg eentje gevangen werd, was dan ook een verrassing (zie ook blz. 26-27).

3.2 Constant Effort Sites: broedvogelonderzoek

Sinds 1996 nemen wij in het voorjaar en in de zomer deel aan het Europese project *Constant Effort Sites* (CES). Dit onderzoek richt zich op plaatstrouw, overleving en broedsucces van broedvogels. Met een standaard mistnetopstelling zijn er tussen half april en half augustus 12 vangsessies van een half uur vóór tot zes uur na zonsopgang, in vooraf vastgelegde perioden. Daarbij worden geen middelen (zoals voer of geluid) gebruikt om vogels naar de ringplek te trekken. De drie dagen voorafgaand aan iedere ronde wordt niet gevangen voor andere projecten.

Resultaten

We draaiden 11 van de 12 mogelijke ronden. In totaal werden 399 vogels geringd en 55 vogels uit eerdere ringjaren gecontroleerd, waaronder vijf elders geringde vogels (Tabel 4).

Tabel 4. CES-vangsten en – terugvangsten uit eerdere jaren in Meijndel in 2018, onderverdeeld per leeftijd (N1= ouder dan eerste kalenderjaar; 1K= eerste kalenderjaar). Blauwgearceerde terugvangsten zijn vogels die buiten Meijndel zijn geringd.

Soort	Nieuw geringd		Terugvangsten uit										Totaal	
	2018		2017		2016			2015		2014		Eerder		
	N1	1K	N1	1K	N1	1K	vgr ¹	N1	1K			N1		1K
Grote Bonte Specht	0	3												3
Winterkoning	1	3		2									1	7
Heggenmus	2	4		1		1							1	9
Roodborst	0	1												1
Nachtegaal	8	6	2			1	1 ¹							18
Gekraagde Roodstaart	2	3												5
Merel	2	0					1 ¹							3
Zanglijster	1	0												1
Rietzanger	1	1		1					1					4
Sprinkhaanzanger	4	4												8
Kleine karekiet	20	4	3	1		1						1		30
Braamsluiper	17	13		1	1			1						33
Grasmus	30	38	2	1	1					1				73
Tuinfluit	18	10	2						1					31
Zwartkop	19	44		2(1) ²										66
Tjiftjaf	9	16	3	1										29
Fitis	9	7	1	1		1								19
Staartmees	2	0												2
Pimpelmees	3	24		4		1								32
Koolmees	1	47	3	3		1	2 ¹							57
Glanskop	0	1												1
Boomkruiper	0	3												3
Spreeuw	0	13												13
Gaai	2	0												3
Kneu	1	0												1
Rietgors	0	1		1										2
Totaal	153	246	16	19	2	6	4	1	2	1	0	1	2	453

¹ In 2016 is onze computer met ringgegevens gestolen. Niet alle gegevens waren aan de ringcentrale doorgegeven. Van deze vogels is alleen de ringdatum bekend, maar niet welke leeftijd ze toen hadden. Deze terugvangsten staan daarom in de tabel in een aparte kolom met 'volgroeid'.

² van één gecontroleerde Zwartkop kon de leeftijd bij ringen niet met zekerheid worden bepaald. Deze vogel is als volgroeid geregistreerd.

Inclusief controles van in eerdere jaren geringde vogels vingen we 208 volwassen vogels, tegenover 246 jongen. Ten opzichte van de afgelopen vijf jaar is dat ongeveer gemiddeld (Tabel 5).

Tabel 5. Verhouding adulte vs. eerstejaars CES-vogels in Meijndel in 2013-2018

Jaar	Adulte vogels	Eerstejaars	Verhouding
2013	140	162	1 : 1,2
2014	212	172	1 : 0,8
2015	276	138	1 : 0,5
2016	182	272	1 : 1,5
2017 ³	142	247	1 : 1,7
2018	207	246	1 : 1,2
Tot	1159	1237	1 : 1,1

³ in het jaarverslag van 2017 ontbraken gegevens van één CES-ronde; de gepubliceerde cijfers waren daarmee onjuist en zijn hier gecorrigeerd

Opvallend is dat het aantal gevangen eerstejaars vogels vrijwel gelijk is aan dat van 2017, terwijl het aantal gevangen volwassen vogels destijds bijna een kwart lager lag. 2017 *leek* qua aantal jongen ook een zeer goed jaar, terwijl 2018 vrij gemiddeld *leek*. *Leek*, want de steekroef is beperkt en gegevens moeten daarom zeer voorzichtig geïnterpreteerd worden: één dag met veel zwervende mezen die de netten invliegen en de gemiddelde jongenproductie over het hele seizoen schiet omhoog. CES leent zich het beste voor bredere analyses, bijvoorbeeld op landelijk niveau.

De **Grasmus** was de algemeenste broedvogel van het jaar (35 adulte vogels). Het aantal jongen (38) lag omgerekend op iets meer dan twee per paar (adult vs. jong ca. 1:1). De **Kleine Karekiet** neemt de tweede plaats in (26 adulte en slechts vier jongen) en is uit het rijtje van de talrijkste broedvogels de enige soort die niet aan struweel gebonden is. **Zwartkop**, **Tuinfluit** en **Braamsluiper** zijn dat allemaal wel. Bij **Kool- en Pimpelmees** valt het hoge percentage volwassen vogels op dat gecontroleerd werd. Van de Pimpelmees droegen vijf van de acht gevangen broedvogels al een ring, van de koolmees zelfs negen van de tien. De mezen leveren traditioneel een groot deel van de geringde eerstejaars vogels. Het aandeel jonge **Zwartkoppen** was eveneens hoog: ongeveer vier per paar (twee per adulte vogel). De oudste CES-vogel was een **Kleine Karekiet** van een destijds al volwassen vogel (dus minimaal één jaar oud) uit 2012: daarmee was deze vogel nu minimaal in zijn achtste kalenderjaar. Bijzonder, maar er zijn in Nederland zeker tien vogels bekend die ouder werden dan tien jaar. De oudste was zelfs ruim 14 (vogeltrekatlas.nl). Zeker zo opmerkelijk is dat we deze vogel pas voor de tweede maal controleerden: alleen in 2013 vingen we de vogel eenmaal terug. Bijzonder was de Braamsluiper met Brusselring die midden in de CES-periode (24 juni) eenmaal teruggevangen werd. Vogels die vóór 2018 elders in Nederland als eerstejaars waren geringd en nu broedden in Meijndel waren twee **Rietzangers** (uit 2017 en 2015, beide Amsterdamse Waterleidingduinen NH), **Kleine Karekiet** (2016, Castricum NH) en **Nachtegaal** (2017, Kennemerduinen NH). De **Goudvink** ontbreekt op de lijst en lijkt verdwenen uit ons onderzoeksterrein. Ook de **Bosrietzanger** schittert door afwezigheid, hoewel er wel een zingende vogel nabij de baan aanwezig was. Nagenoeg ook afwezig tijdens het broedseizoen was – zoals vaker – de **Roodborst**. Wel ringden we van die soort één eerstejaars vogel. De **Fitis** gaat gestaag achteruit. Tot 2014 toont het aantal gevangen volwassen vogels een stijgende lijn, daarna is een scherpe daling ingezet. In 2018 was het aantal volwassen vogels gedaald tot minder dan de helft van het topjaar (hoewel topjaren uiteraard ook een uitzondering zijn). Van enkele standvogels vingen we weinig exemplaren. Dit geldt vooral voor Winterkoning. Mogelijk is de late inval van winterweer in 2018 daar debet aan geweest. De **Kneu** is een bijzonderheid op de lijst en niet alleen voor de CES; we ringen deze soort niet jaarlijks.

Een uitgebreidere analyse van de CES-resultaten van 2000-2018 wordt voorbereid.

3.3 Voorjaars trek, dispersie en najaars trek: soortbesprekingen

De resultaten van de voorjaars trek, de dispersie en de najaars trek worden hieronder besproken.

Kwartels tot meeuwen

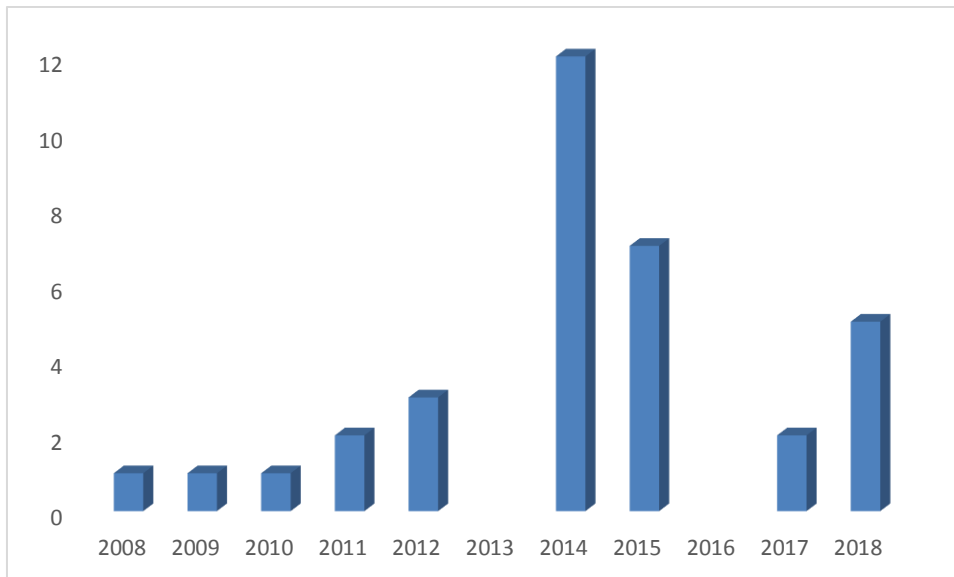
Een mannetje **Knobbelzwaan** wandelde op 29 juli over de ringbaan. Het werd de zevende ringvangst voor Vrs Meijendel. Het leek geen goed voorjaar voor **Kwartel**. De eerste mogelijkheid op 9 mei leverde één vogel op, maar ondanks het perfecte weer bleef een poging op 21 mei vruchteloos. Op 16 juni werden er uiteindelijk toch nog twee gevangen. Ook elders in het land hield het niet over, dus de motivatie voor meer pogingen ontbrak. Op 26 juli werden voor het eerst sinds 2014 wel weer eens twee vogels in het 'najaar' geringd. Na het roofvogelloze 2017 werd op 5 augustus weer een **Sperwer** geringd, zoals gebruikelijk een eerstejaars mannetje. 28 **Waterrallen** was een heel matig jaarresultaat: zo'n aantal is ook in één goede nacht mogelijk. Na diverse mislukte pogingen in het verleden lukte het op 22 april eindelijk om eens in het voorjaar een **Porseleinhoen** toe vangen. Daar werden op 21 augustus – een meer klassieke datum – nog een adulte en een juveniele aan toegevoegd. **Waterhoen** werkte prima mee, met vangsten op 11 (3) en 18 oktober en 1 november. Voor steltlopers moesten we het (wederom) niet van de zomermaanden hebben, maar sneeuw begin en vorst half maart zorgde wél voor goede resultaten. De **Kievit** op 3 maart was – ongelooflijk maar waar – pas de eerste sinds 2010. Fijn dat er weer eens één *op* in plaats van *naast* het slagnet ging zitten! Vier **Bontbekplevieren** (drie mannen en een vrouw) op 17 maart was een prachtig aantal: zelden worden in Nederland zoveel exemplaren op één dag geringd. Op 18 maart volgde nog een vijfde, waarmee in één weekend het jaarrecord van 2014 werd geëvenaard. Was **Kleine Plevier** in 2015 nog een nieuwe baansoort, op 8 april werd de derde in vier jaar tijd geringd. Dit is vooral gerelateerd aan het aantal pogingen in het voorjaar.

Figuur 8. Bontbekplevier, adult mannetje, Meijendel, Wassenaar, 17 maart 2018.

Nachtelijke pogingen in augustus en september om **Watersnip** te vangen leverden niks op, maar op 1 november hing er eentje in de nachtnetten terwijl geen snippengeluid gedraaid werd. Op 1 (2 exemplaren), 2 en 3 maart (3) werden na vier blanco jaren weer eens **Wulpen** geringd. Door haperende

slagnetdeuren, gaten etc. ontsnapten er deze dagen ook nog eens vier, maar dat mocht de pret van een nieuw jaarrecord (was 5 in 2010) niet drukken. Maar wat is er in hemelsnaam aan de hand met de **Witgat**? Ondanks standaardpogingen van juni t/m augustus vangen we ze al drie jaar nauwelijks. In 2010-2015 lagen de jaartotalen (op een dip in 2012 na) tussen de negen en 23. In 2016-2018 is dat echter resp. 1, 2 en 1 (!). Ook andere steltlopers waren in de zomer met een nachtkarsje te zoeken. Alleen **Oeverloper** hield zich aan de afspraak, met vangsten op 21 mei, 27 juli (2) en 20 augustus (2). Deze soort werd pas in 2008 voor het eerst gevangen en is sindsdien in negen van de elf jaren geringd, met uitschieters in 2014 (12), 2015 (7) en dit jaar (5) (Figuur 9). Het dagrecord is vier (20 augustus 2015). Het aantal exemplaren dat geringd wordt, hangt nauw samen met het aantal gerichte pogingen, die maar door een enkele ringer ondernomen worden.

Figuur 9. In 2008 werd de eerste Oeverloper voor de stichting geringd. Sindsdien is de soort in negen van de elf jaren gevangen (N=34).

Op 3 (2) en 4 maart werden de eerste **Bonte Strandlopers** sinds 2015 geringd. Maar het werd pas echt leuk in het weekend van 17 en 18 maart, dagen met lichte vorst en ONO 5-7 Bft. Op zaterdag werden er 14 geringd (dagrecord; was 6), een dag later tien met daarnaast twee terugvangsten. Eén bleek twee uur eerder geringd bij Vrs Van Lennep, Bloemendaal, de ander was afkomstig uit Polen. Met de al vermelde Bontbekplevieren werden in twee dagen tijd 31 steltlopers geringd: kwantitatief het beste weekend voor deze soortgroep ooit. De dertigste Bonte Strandloper van het jaar hing op 6 september in één van de nachtnetten (terwijl geen steltlopergeluid gedraaid werd). De eerste **Kokmeeuw** (een adult) in vier jaar werd op 16 december geringd. Dit was tevens de laatste baanvangst van het jaar. Op 1 maart werden tijdens vorst vier adulte **Stormmeeuwen** geslagen, de eerste exemplaren sinds 2013. Eén mannetje had de vleugelmaat van een Russische Stormmeeuw *heinei* (vleugel links 398 mm, rechts 399 mm; volgens alle bronnen buiten de range van nominaat *canus*), maar meerdere kleedkenmerken pasten niet (goed) op dit taxon. De grootte suggereert evenwel een oostelijke herkomst, want deze maten passen niet op broedvogels uit NW en N Europa. De eerste **Zilvermeeuw** in drie jaar – een vijfde kalenderjaar – landde op 26 juni op het slagnet.

Figuur 10. Kievit, eerste-kalenderjaar, Meijndel, Wassenaar, 3 maart 2018.

Figuur 11. Bonte Strandloper, adult, Meijndel, Wassenaar, 3 maart 2018. Deze vogel heeft een vrij lange snavel, die buiten de waarden van ssp. *schinzii* valt, maar binnen die van *alpina*.

Figuur 12-13. Twee van de vijf geringde Draaihalzen, eerste-kalenderjaar, Meijndel, Wassenaar, 29 augustus 2018 (links) en 21 augustus 2018 (rechts).

Duiven tot spechten

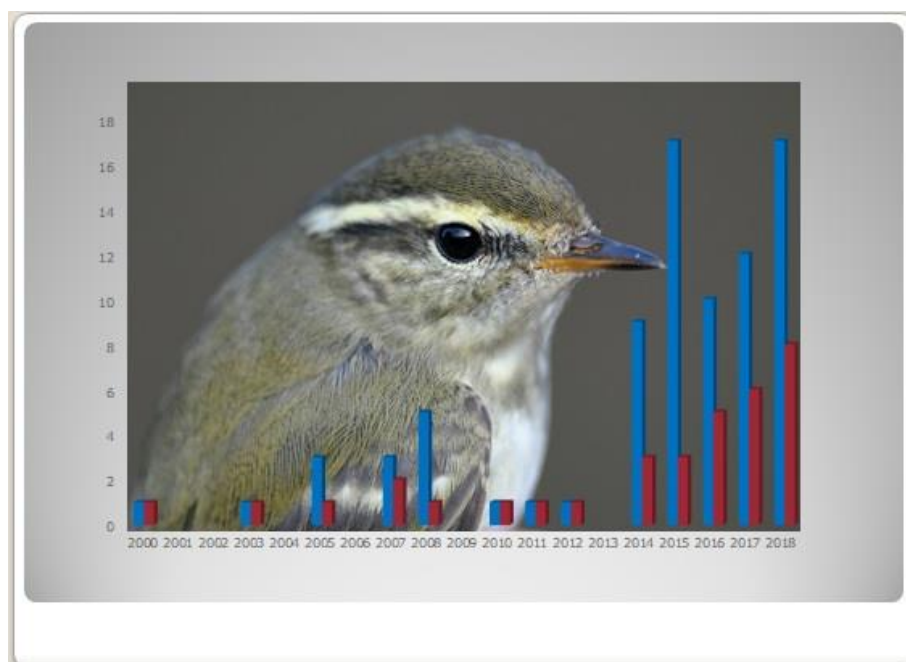
Drie **Houtduiven** op 27 juli betekenden een evenaring van het dagrecord (was 2 nieuw en 1 terug op 22 augustus 2015). Een juveniele vogel hing op 26 augustus zowaar in een mistnet – dat was sinds 2008 niet meer gebeurd. De tweede **Bosuil** ooit, een vrouwtje, werd op 9 november in een nachtnet gevangen. Een dag eerder werd al een **Ransuil** geringd. Het was een uitermate karig jaar voor de **Gierzwaluw**, met alleen twee vangsten op 16 juni. In tegenstelling tot andere jaren waren er in juni en juli nauwelijks foeragerende groepen ter plaatse. Ook op andere plekken langs de kust werden ze nauwelijks geringd. **Ijsvogels** kregen door de koude-invalen in maart een stevige klap. Het duurde tot augustus eer er überhaupt eentje rondom de baan werd gezien. Op 16 september en 10 oktober werden uiteindelijk toch nog onvolwassen vogels geringd. Na het opmerkelijke ontbreken vorig jaar, was het dit jaar met vijf vangsten tussen 21 augustus en 2 september een stuk beter met **Draaihalzen** gesteld. Er werden vijf **Grote Bonte Spechten** geringd. Bovendien was er op 19 oktober een terugvangst van een jong vrouwtje dat op 5 augustus geringd bleek in de Kennemerduinen, NH.

Figuur 14. Er werden liefst acht Cetti's Zangers geringd. Het vorige jaarrecord was twee. Meijndel, Wassenaar, 10 oktober 2018.

Kraaien tot loofzangers

Aardig was de **Vlaamse Gaai** die op 5 juli met het slagnet werd gevangen: die bleek op 30 juni 2013 als eerstejaars geringd (mistnetvangst uit de CES). Tussentijds werd de vogel niet eenmaal teruggevangen. We ringden verder nog vogels op 24 juni en 1 juli. Opvallend was het voor het eerst in vijf jaar ontbreken van **Eksters**: de ontsnapper op 26 juni (met in dezelfde week een door een gat ontsnapte Zwarte Kraai) kwam ons duur te staan. Een Noord-Europese mega-invasie **Pimpelmezen** bereikte ons land niet. Het was in Meijndel met 208 vangsten zelfs een bijzonder mager jaar. **Koolmees** presteerde met 226 vangsten nauwelijks beter. **Glanskop** bleef steken op twee exemplaren. Het kostte heel wat minder moeite om **Boomleeuwerik** bij te schrijven dan in recente jaren: al op 6 maart werden er tijdens een klusochtend twee geringd, maar in het najaar ontbraken ze (wederom). Bij vijf nachtelijke pogingen werden 102 **Veldleeuweriken** gevangen. De halve nacht (tot 2.00) van 27 op 28 oktober was de beste, met 50 exemplaren. **Huiszwaluwen** werden op 15, 18 en 29 augustus geringd. Hoewel **Cetti's Zanger** in Nederland al jaren toeneemt, bleef de duinstreek opvallend onderbezet. Daar leek in 2018 verandering in te komen. Dispersie is met name tussen eind september en in oktober zichtbaar. Een stevige golf dit najaar leverde alle kuststations van Zeeland tot in Noord-Holland recordaantallen op. In Meijndel waren er tussen 26 september en 6 november acht vangsten, waaronder twee op 16 oktober. Niet eerder vingen we er meer dan twee in een jaar. 46 **Staatmezen** was een prima aantal. Het aantal vangsten van **Fitis** tijdens het broedseizoen was wederom laag, maar dankzij een aardig aantal najaarstrekkingen werd toch een vrij gemiddeld aantal van 111 vogels geringd. Op 10 oktober was er nog een vrij late. Na een prima voorjaar en zomer deed **Tjiftjaf** het in het najaar, ondanks standaard pogingen, zeer ondermaats. In 2018 werden er uiteindelijk slechts 174 geringd. Een vogel op 3 november had het mtDNA van een **Scandinavische Tjiftjaf**, maar was – zoals gebruikelijk – op uiterlijk niet te onderscheiden van een 'gewone'. De **Siberische Tjiftjaf** op 7 oktober was er vroeg bij (het vroegste met DNA bewezen geval in Nederland stamt ook van de 7^e). Die van 4 november arriveerde op een meer klassieke datum. De niet minder dan stormachtige opkomst van de **Bladkoning** zette ook dit jaar door. Was tien jaar geleden de vraag *of* de soort dat jaar geringd zou worden, tegenwoordig is de vraag *hoeveel*. Tussen 25 september en 12 oktober werden er 17 geringd. Het dagrecord wordt nu bijna jaarlijks aangescherpt (Figuur 15): van drie in 2014 en 2015, naar vijf in 2016, naar zes in 2017, naar acht nu (op 6 oktober). Dat zou in Nederland een jaar of vijf geleden een sensationeel aantal zijn geweest. We misten een aantal elders langs de kust juist zeer goede dagen, dus het totaal had zo maar een stuk hoger kunnen uitpakken.

Figuur 15. Aantal in Meijndel geringde Bladkoningen 2000-2018 (blauw) en de hoogste dagtotalen (rood) per jaar. Achtergrondfoto: Meijndel, Wassenaar, 9 oktober 2018.

Rietzangers tot goudhanen

42 **Rietzangers** was een heel aardig aantal. De laatste werd op 29 september geringd. Daarnaast waren er twee in resp. 2015 en 2017 in de Amsterdamse Waterleidingduinen geringde vogels (nu hier als broedvogel), twee eerstejaars met Belgische ringen op 29 augustus en een eerstejaars met Noorse ring op 31 augustus. Er werden 690 **Kleine Karekieten** geringd. De beste dag was 29 augustus, met 72 exemplaren. Op 25 september was er een terugvangst van een eerstejaars vogel met een Noorse ring. Het was geen fenologisch record, maar de vogel op 5 november (terug op de 6e) was opvallend laat. Na twee slechte jaren herstelde **Bosrietzanger** zich uitstekend. Met 75 vangsten werd dit zelfs het op één na beste jaar (in 2015 werden er 105 geringd). Op 4 augustus werden er 14 gevangen (incl. 2 terugvangsten), een evenaring van het dagrecord van 3 augustus 2015 (13 nieuw, 1 terug). **Spotvogels** worden bij ons in juli en augustus – dus na het broedseizoen – gevangen. Ze zijn hier schaars, maar de afgelopen twee jaar waren ze wel heel slecht vertegenwoordigd. In 2016 was er alleen een voor ons bijzondere voorjaarsvangst, in 2017 ontbrak de soort geheel. Met vijf vangsten werd dit jaar echter een record geboekt (was 4 in 2011). De vogel op 7 juli was daarbij onze vroegste zomervangst ooit. Er volgden exemplaren op meer klassieke data: op 25 en 27 juli en 4 en 7 augustus. Na een matig 2017 (85 vangsten) was dit jaar uitstekend voor **Sprinkhaanzanger**. Tussen 21 april en 30 september werden er 191 geringd en daarmee was dit het beste jaar na 2015 (200). Ze waren van medio juli tot begin september heel constant aanwezig, zonder echt te pieken. De beste dag was 7 augustus, met ‘slechts’ 18. **Snor** is op onze locatie altijd schaars. Dit jaar liet de soort het voor het eerst sinds 2010 zelfs helemaal afweten – een smetje op de zomervangsten. Met 1.209 vangsten was het een vrij gemiddeld jaar voor de **Zwartkop**. Er waren enkele aanwijzingen voor een piekjaar, maar we misten enkele elders zeer goede dagen tijdens de piek in september. Al vroeg in het jaar vingden we relatief hoge aantallen: 132 geringde vogels in juli was een record voor deze maand, en de 96 vangsten op 29 augustus, en 95 op de 31^e zorgden voor de tweede en derde augustusdag ooit. Op 28 augustus 2014 werden er overigens liefst 151 geringd. De trek ging ook lang door: 70 vogels op 6 oktober was weer een dagrecord voor *die* maand. 163 **Tuinfluiters** was een redelijk aantal. Opvallend genoeg werden er maar vijf in september geringd. De laatste werd gevangen op 10 oktober – de enige in deze maand.

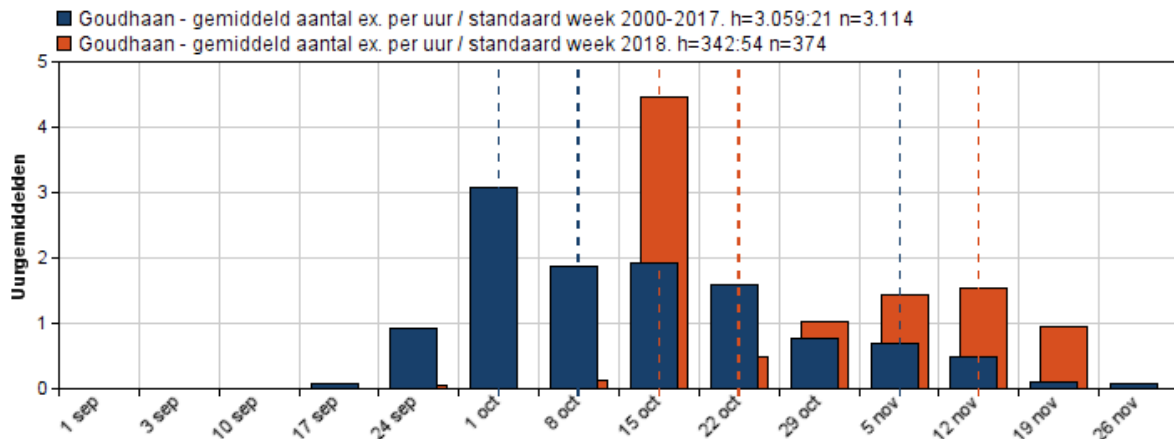
Figuur 16. Humberto Tan fotografeert tijdens een interview voor het blad Natuurfotografie Magazine een zojuist in een mistnet gevangen Zwartkop, Meijendel, Wassenaar, 29 september 2018.

Onvolwassen **Sperwergrasmussen** werden geringd op 21 augustus (op de 26^e teruggevangen), en 2 en 17 september, die laatste een uur na een veldwaarneming. Zeer bijzonder was dat de laatste vogel niet alleen op 20 oktober (34 dagen later) werd teruggevangen, maar ook op 4 november (49 dagen later). Daarmee is dit met afstand de langst aantoonbaar in Nederland verblijvende Sperwergrasmus ooit. Het was daarnaast de laatste datum waarop ooit een Sperwergrasmus door Vrs Meijndel is gevangen. De vogel verkeerde in uitstekende conditie: van vetscore 2 naar tweemaal score 4 (Busse; schaal 0-5) en een gewichtstoename van 2 gram. Het was een geweldig jaar voor de **Grasmus**. Het vorige record (153 in 2015) werd met 229 nieuwe vangsten niet *verbroken*, maar *verpulverd*. Er was onder andere een dagrecord van 32 nieuw geringde en tien (eigen) aflezingen op 25 juli. Ook **Braamsluiper** deed het uitstekend: al sinds 2002 stond het record op 58, maar dit jaar werden er 69 geringd. In 2002 waren er enkele heel goede dagen, maar dit jaar was er in het voorjaar en de zomer een geleidelijke, constante aanvoer. Op 24 juni was er een leuke terugvangst van een vogel met Belgische ring. Op 27 mei hingen vier onvolgroeide, nauwelijks vliegvlugge jongen naast elkaar in een mistnet.

Figuur 17. Sperwergrasmus, eerste-kalenderjaar, Meijndel, Wassenaar, 2 september 2018.

“De **Goudhaan** kent pieken en dalen”. Deze zin leidde in het vorige jaarverslag in dat de 59 vangsten in 2017 wel erg mager waren, zeker na recordjaar 2015 en het prima 2016. Dit jaar dachten we lang dat er een *diepterecord* zou komen. Half oktober stond de teller pas op vijf! Maar wat bleek: ze waren vooral heel *laat*. In Meijndel lag de mediane doortrekdatum twee weken later dan in de periode 2000-2017 (Figuur 18). Voor heel Nederland was dat zelfs drie weken (trektellen.nl). In november waren ze iedere vangdag vertegenwoordigd. 152 nieuwe is een record voor deze maand, en de drie beste novemberdagen ooit voor onze vangplek stammen nu uit 2018. Het jaartotaal kwam uiteindelijk uit op 354, een mooi aantal. Op 29 oktober werd een vogel met witte kruinveren (een kleurafwijking) geringd. De 109 **Vuurgoudhanen** kwamen verspreid over het najaar binnen.

Figuur 18. Uurgemiddelden per week van Goudhanen in Meijndel in september, oktober en november in 2000-2017 (blauw) en 2018 (oranje). De mediane doortrekdatum lag twee weken later dan anders. Landelijk was dit zelfs drie weken.

Winterkoningen tot tapuiten

Na de fikse dip vorig jaar, met 25 geringde **Winterkoningen**, was 2018 bovengemiddeld goed: 75. Een **Boomklever** op 21 maart was de eerste sinds 2010. Na een aantal vette jaren lijkt **Boomkruiper** op zijn retour, met dit jaar slechts 16 vangsten (21 vorig jaar; 28 in 2016; maar liefst 58 in 2015). 77 **Spreeuwen** was acceptabel, zeker voor een landelijk matig trekjaar, maar dat kwam vooral door de hoge vanginspanning (zie 2.1). De lijsters, op onze ringplek zelden ruim vertegenwoordigd, deden het zéér wisselend. 32 **Zanglijsters** op 26 september vormden een mooi dagrecord (was 27 op 15 oktober 2014). Het was de opmaat naar het op één na beste jaar sinds de eeuwwisseling: 169. Er waren daarentegen maar 20 vangsten van **Koperwiek**: er zijn sinds 2000 maar twee slechtere jaren. **Merel** deed het voor onze locatie uitstekend, met 262 exemplaren, maar **Kramsvogel** juist 'ouderwets' karig, met negen. Vorig jaar werd om voor ons onverklaarbare redenen pas voor het eerst in 30 jaar een **Grauwe Vliegenvanger** geringd. De wens dat het niet wéér zo lang zou duren werd met een vangst op 29 augustus snel vervuld. 609 **Roodborsten** was een mooi aantal. De vangsten verliepen verspreid over het najaar, zonder *falls*. Wel was er een opvallend late piek van 59 nieuw geringde vogels tussen 15 en 18 november. Op 16 oktober werd een vogel met Helgoland-ring afgelezen, voor ons een primeur voor deze soort. Verrassend genoeg volgde op 18 oktober al een tweede. **Blauwborst** was als gebruikelijk schaars, met vangsten op 3, 11 en 22 augustus. Voor het eerst sinds 2014 was het een behoorlijk jaar voor **Nachtegalen** (zie kader *Nachtegaal*).

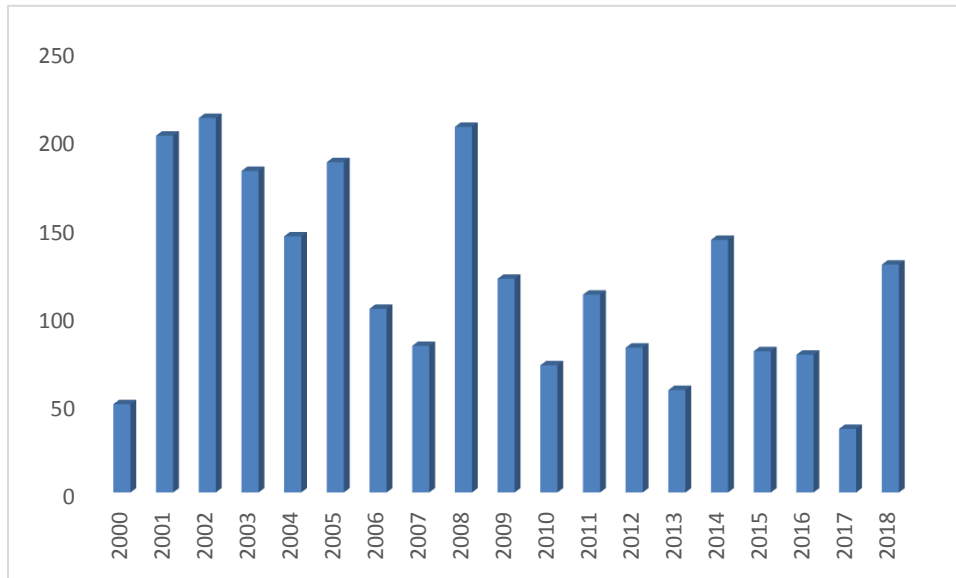

Figuur 19. Grauwe Vliegenvanger, eerste-kalenderjaar, Meijndel, Wassenaar, 29 augustus 2018.

uitgelicht *Nachtegaal*

2018 bovengemiddeld jaar

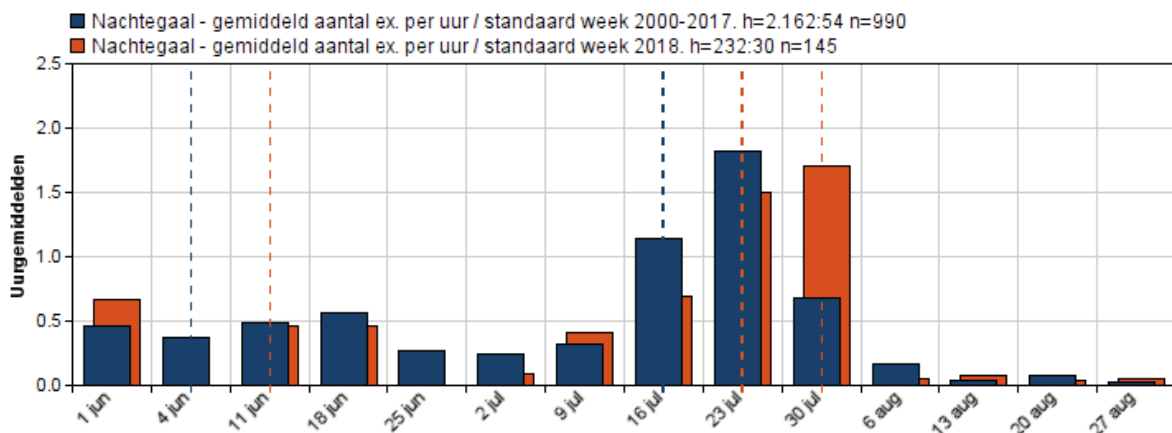
Tussen 21 april en 29 augustus werden 129 Nachtegalen geringd. Tussen 2001 en 2005 lag dat aantal in alle jaren hoger, maar in de laatste tien jaar (2008-2017) zijn er alleen in 2008 en 2014 meer gevangen (Figuur 20).

Figuur 20. Aantal geringde Nachtegalen per jaar door Vrs Meijndel 2000-2018 (N=2283)

Nachtegalenproject

Het aantal geringde CES-vogels ligt al jaren op min of meer hetzelfde niveau. Het aantal gevangen jonge vogels tijdens de dispersie, die sinds 2001 in beeld wordt gebracht, neemt de laatste jaren echter af. In het dispersieproject worden Nachtegalen in de tweede helft van juli en de eerste decade van augustus gelokt met geluid, vanaf ca. een uur voor tot een uur na zonsopkomst. Ten opzichte van het gemiddelde over 2008-2017 viel de piek in 2018 een week later (Figuur 21). De mediane doortrekdatum (de dag dat de helft van alle vogels gepasseerd is) ligt gemiddeld op 23 juli, maar dit jaar was dat 29 juli (trektellen.nl). Een artikel over de dispersie en CES in relatie tot broedvogelmonitoring (BMP) in Meijndel is in voorbereiding (Spierenburg & Pot in prep).

Figuur 21. Uurgemiddelden van Nachtegaalvangsten in 2018 (oranje) vs. de tien jaar daarvoor (2008-2017; blauw) in juni t/m augustus. Er is in 2018 een latere piek met relatief veel vangsten eind juli en begin augustus.

Het aantal van 88 **Gekraagde Roodstaarten** was ongekend: het vorige record (49 in 2015) werd bijna verdubbeld en het dagrecord werd driemaal aangescherpt (zie kader *Gekraagde Roodstaart*).

uitgelicht *Gekraagde Roodstaart*

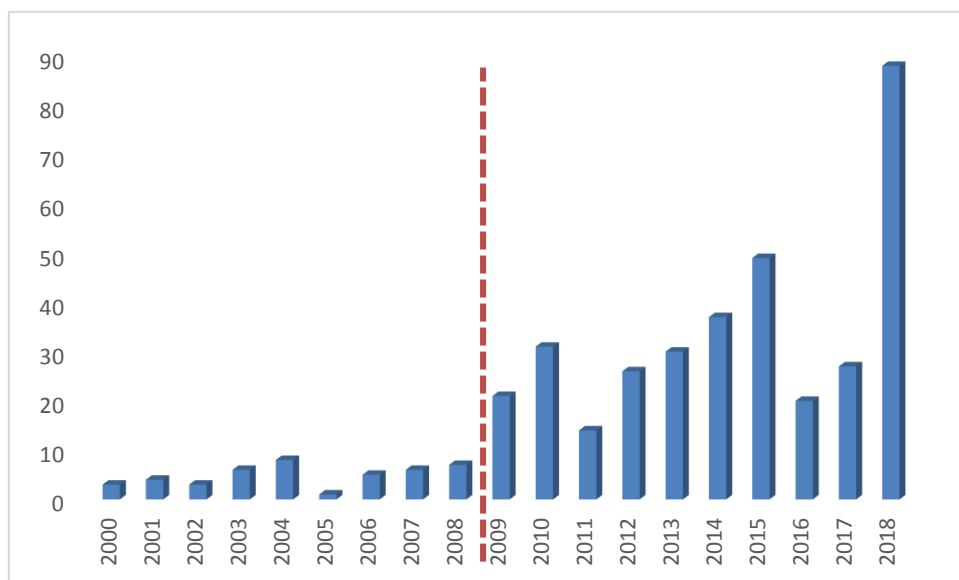
2018: een bijzonder jaar

Figuur 22. Gekraagde Roodstaart, tweede-kalenderjaar mannetje, Meijndel, Wassenaar 21 mei 2018.

Sinds 2009 worden na het broedseizoen gericht Gekraagde Roodstaarten gevangen. Dit is het gevolg van de toegenomen broedaantallen in Nederland (en Meijndel) in die periode: het heeft sindsdien kwantitatief gezien *zin* om werk van deze soort te maken. De soort wordt ook vrijwel jaarlijks tijdens de CES gevangen, maar in (heel) lage aantallen. Aanvankelijk richtten vangsten zich vooral op de dispersie in juli tot medio augustus, maar sinds 2018 wordt het geluid standaard afgespeeld op alle vangdagen van juli (m.u.v. CES) tot en met september.

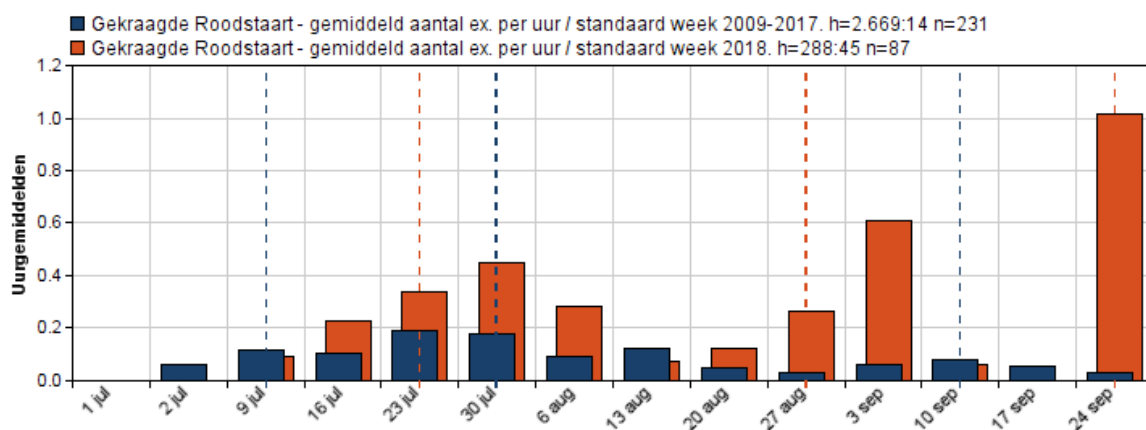
Het jaargemiddelde over 2000-2008 ligt op 17, dat van 2009-2017 op 28. Met 88 vangsten was 2018 daarmee een heel bijzonder jaar. Hiervoor was 2015 het beste jaar, met 49 exemplaren (Figuur 23).

Figuur 23. Aantal geringde Gekraagde Roodstaarten per jaar door Vrs Meijndel 2000-2018 (N=386). Stijgende aantallen door een toegenomen populatie en gerichtere vangpogingen. De rode stippellijn geeft de start van de structurelere inspanning na het broedseizoen weer. De mindere jaren 2016-2017 reflecteren deels een lagere bezetting van vangdagen.

Doortrekperiode

Net als in voorgaande jaren werden ook nu regelmatig vogels gevangen tijdens de dispersie. Het grote verschil zat in de hoge aantallen tijdens de trek, tot eind september. Hoewel de relatief kleine getallen voorzichtig geïnterpreteerd moeten worden, lag de mediane doortrekweek dit jaar liefst vier weken later dan over de periode 2009-2017 (Figuur 24).

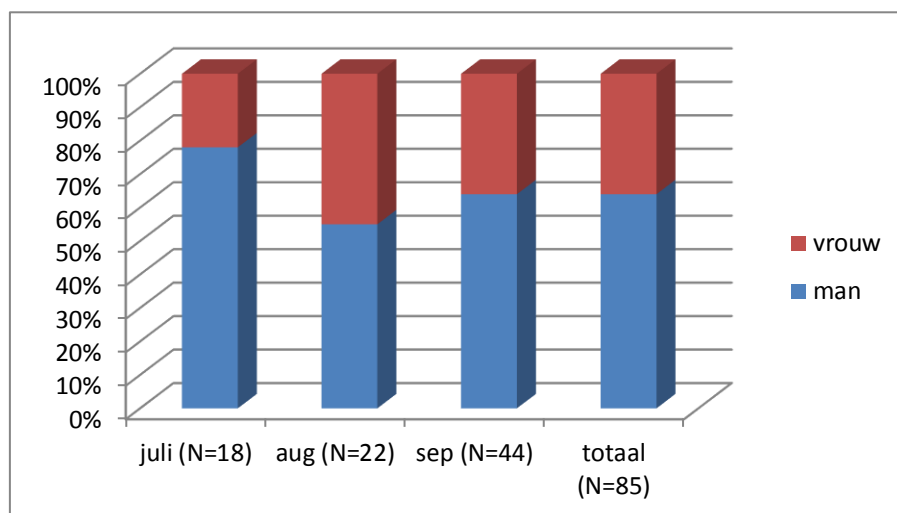
Figuur 24. Uurgemiddelden van Gekraagde Roodstaarten in juli en augustus in 2018 (oranje) vergeleken met de tien jaar daarvoor (2008-2017; blauw). De dikke stippellijnen geven de mediane doortrekweek weer (trektellen.nl)

Dagrecords

Tot 2018 waren er als hoogste dagtotaal meerdere dagen met zes vangsten. Na vijf ochtenden met vijf tussen 25 juli en 4 september van dit jaar, werd het record op 5 september aangescherpt tot zeven. Een dag later werden er zelfs acht geringd. Dat alles bleek kinderspel vergeleken met 29 september, met liefst 15: ook landelijk gezien een bijzonder aantal, en dat op een vrij late datum.

Verhouding leeftijd en geslacht

De overgrote meerderheid bestaat uit onvolwassen vogels. Na het broedseizoen werden slechts drie adulte vogels geringd, alle mannetjes. Mannetjes vormden met twee derde van de vangsten een duidelijke meerderheid (Figuur 25). Dit komt overeen met de periode 2000-2017 (62-71%; N= 267).

Figuur 25. Percentage mannen en vrouwen Gekraagde Roodstaart in piekperiode juli-september.

Bij Charito, in Zuid-Portugal is hetzelfde patroon zichtbaar. Van 434 geringde vogels in 2017-2018 was 62% man (Joost Valkenburg in litt.). Een verklaring *kan* zijn dat geluid een bias in geslachten veroorzaakt: van enkele soorten is bekend dat mannetjes sterker reageren dan vrouwtjes. Wij zullen dat de komende jaren verder uitzoeken.

Biometrie

Mannetjes in 2018 hadden gemiddeld 2mm langere vleugels en 2,5 mm langere staarten dan vrouwtjes, en ze wogen ruim een halve gram meer. Deze maten passen ruim binnen die van andere bronnen (o.a. Demongin, 2016).

Figuur 26. Rugveren van een Paapje, eerste-kalenderjaar mannetje, Meijndel, Wassenaar, 5 september 2018.

Bonte Vliegenvangers waren er vroeg bij dit jaar, met alleen tussen 1 en 7 augustus al zeven vangsten. De twee exemplaren op 1 augustus waren zelfs onze vroegste najaarsgevallen ooit. Ook op andere (ring)plekken in Nederland (treltellen.nl), maar bijvoorbeeld ook in Groot-Brittannië (BirdGuides.com) werd een opvallend vroege golf trekkers gemeld. Tot 5 september werden er uiteindelijk 10 geringd. Alleen 2003 was beter, met 11. Vooral dankzij meer structurele vangpogingen werd een jaarrecord **Heggenmussen** geboekt: 144 (was 116 in 2014). De beste dag was 6 oktober, met 16. Op 1 november was er een terugvangst van een onvolwassen vogel die in augustus in Castricum (NH) was geringd: dit is een soort met opvallend weinig terugmeldingen van elders. **Roodborsttapuiten**, die merkwaardig schaars zijn op onze locatie, werden op 29 juli en 15 augustus geringd. Tussen 2011 en 2015 was **Paapje** jaarlijks vertegenwoordigd (2-7 ex), maar de soort ontbrak vervolgens in 2016 én 2017. Dit jaar werden er echter weer vier geringd, allemaal jonge mannetjes: op 4 (twee) en 16 september en 6 oktober – die laatste vogel was onze eerste oktobergeval.

Kwikstaarten tot gorzen

Tussen 14 maart en 8 april werden zeven **Witte Kwikstaarten** gevangen. Een **Rouwkwikstaart** werd op 14 maart geringd. Na de zeer ongewone blanco in 2017 werden nu wél weer **Grote Gele Kwikstaarten** (6) geringd. Twee **Gele Kwikstaarten** (beide mannetjes) op 7 april waren de eerste sinds 2009 (!). Op 21 april volgden er nog eens twee (mannetje en vrouwtje): vier exemplaren was een jaarrecord. Tussen 21 en 31 augustus werden drie **Boompiepers** geringd, een aantal dat vrijwel volledig samenhangt met de inspanning om ze te vangen. Na recordjaar 2014 (454) volgden de slechtste jaren voor **Graspieper** sinds de eeuwwisseling, met van 2015-2017 bij elkaar opgeteld nog geen 100 vangsten. Dit jaar was met 134 exemplaren niet top, maar het was in elk geval een stuk beter dan in de afgelopen drie jaar. Een **Waterpieper** werd op 12 oktober geslagen. Het aantal van vier **Ringmussen** op 9 oktober was een evenaring van het hoogste dagtotaal in deze eeuw. Voor de tweede maal in drie jaar ontbrak **Keep** opvallend genoeg helemaal. Met 17 vangsten deed **Vink** het nauwelijks beter. Het gemiddelde aantal **Groenlingen** over de jaren 2014-2017 lag op 20 per jaar, terwijl dit over de vijf jaren daarvoor (2009-2013) op slechts twee lag. Die recente toename was te danken aan de plotselinge aanwezigheid van groepjes in de (na)zomer. Dat fenomeen (b)leek van korte duur: deze zomer ontbraken ze. Het jaar eindigde vervolgens met slechts één vangst, op 12 oktober. **Goudvink** ontbrak voor het eerst sinds de eeuwwisseling op de jaarlijst. De **Kneu**, elders in het duin wijd verspreid, is op onze vanglocatie opvallend schaars. Dit jaar hingen er plots groepjes rond. De eerste sinds 2015 werd op 21 april tijdens een CES-ronde geringd. Op 25 juli en 5 november volgden zowaar een tweede en derde. 19 **Rietgorzen** is een aantal dat goed in het beeld van de laatste jaren past.

Figuur 27. Ringmus, Meijndel, Wassenaar, 9 oktober 2018.

Barmsijzen

Figuur 28. Witsluitbarmsijs, adult mannetje, Meijndel, Wassenaar, 9 november 2018. De tweede van het jaar – en ook de tweede ooit – was een vogel met een kenmerkend klein snaveltje en een prachtige zeemkleurige waas.

De invasie **Grote Barmsijzen** van het najaar van 2017 ijelde na en na wéken met slecht weer kwamen ze op de eerste de beste mooie januaridag in beweging. Op de 7e werden er 86 geringd: een Nederlands januari record. Alsof dat niet genoeg was, werd ook een prachtige adulte man **Witstuitbarmsijs** geringd: een nieuw taxon voor de ringbaan. Op twee andere januaridagen werden nog eens één **Kleine Barmsijs** en 16 Grote geringd. In het najaar leek wederom een barmsijzeninvasie in de maak. Kleine kwam – als vaker – eerst, met liefst 38 vangsten. Op 29 oktober was er een dagrecord van 17 plus een eigen terugvangst (was 17 op meerdere dagen). **Grote Barmsijs** leek daarna even los te komen, maar dat stagneerde helaas snel. Met 36 najaarsvangsten kwam het jaartotaal op 138. Het was opmerkelijk dat op 9 november nóg een adulte man **Witstuitbarmsijs** werd geringd: de tweede ooit en dat binnen hetzelfde jaar, maar in twee heel verschillende perioden.

Figuur 29. Witstuitbarmsijs, adult mannetje, Meijendel, Wassenaar, 7 januari 2018.

Figuur 30. Witstuitbarmsijs, adult mannetje, Meijendel, Wassenaar, 9 november 2018: de tweede van het jaar. De zachtroze delen vallen op deze foto nagenoeg weg. De zeemkleur is kenmerkend voor dit taxon.

3.4 Najaarsfenologie

Bij zangvogels en enkele niet-zangvogels is de najaarsfenologie van soorten die niet overwinteren veel beter te bepalen dan in het veld. Zowel de vroegste (alleen van doortrekkers) als de laatste doortrekdata (incl. broedvogels) van regelmatig geringde soorten zijn weergegeven (Tabel 6). Terwijl Bonte Vliegenvanger er niet eerder zo vroeg bij was, werden Paapje en Sperwergrasmus niet eerder zo laat in het najaar geringd. De start van het najaar is bepaald op 1 juli, hoewel enkele soorten (zoals Witgat) feitelijk al in juni aan de najaarstrek begonnen zijn.

Tabel 6. Vroegste en laatste vangdata najaarstrekkers (niet-broedvogels) in Meijndel in 2000-2018

soort	vroegste 2018	vroegste 2000-2017	laatste 2018	laatste 2000-2017
Porseleinhoen	21 augustus	27 juli 2012	21 augustus	15 oktober 2008
Oeverloper	27 juli	22 juli 2014	20 augustus	9 september 2008
Draaihals	21 augustus	10 augustus 2014	2 september	20 september 2012
Zwarte Mees	-	4 september 2012	n.v.t.	n.v.t.
Cetti's Zanger	26 september	25 september 2011	29 oktober	30 oktober 2002
Goudhaan	26 september	8 september 2007 ¹	n.v.t.	n.v.t.
Vuurgoudhaan	2 september	19 augustus 2005	n.v.t.	n.v.t.
Bladkoning	25 september	19 september 2015	17 oktober	22 oktober 2008
Fitis	n.v.t.	n.v.t.	10 oktober	14 oktober 2009
Siberische Tjiftjaf	7 oktober	6 oktober 2013	4 november	29 november 2017
Snor	-	21 juli 2011	-	21 september 2005
Sprinkhaanzanger	n.v.t.	n.v.t.	30 september	6 oktober 2015
Rietzanger	n.v.t.	n.v.t.	29 september	7 oktober 2007
Bosrietzanger	n.v.t.	n.v.t.	22 augustus	27 september
Kleine karekiet	n.v.t.	n.v.t.	6 november	27 november 2007
Spotvogel*	7 juli*	25 juli 2012	7 augustus	28 augustus 2014
Braamsluiper	n.v.t.	n.v.t.	9 september	7 oktober 2005
Grasmus	n.v.t.	n.v.t.	8 september	3 oktober 2015
Tuinfluit	n.v.t.	n.v.t.	10 oktober	16 november 2001
Sperwergrasmus	21 augustus	5 augustus 2012	4 november*	20 september 2014
Kramsvogel		4 september 2012	n.v.t.	n.v.t.
Koperwiek	6 oktober	26 september 2008	n.v.t.	n.v.t.
Nachtegaal	n.v.t.	n.v.t.	29 augustus	13 september 2009
Blauwborst	n.v.t.	n.v.t.	22 augustus	14 september 2008
Gekraagde Roodstaart	n.v.t.	n.v.t.	30 september	16 oktober 2001
Paapje	5 september	8 augustus 2014	6 oktober*	19 september 2015
Bonte Vliegenvanger*	1 augustus*	3 augustus 2002	5 september	18 september 2009
Grote Gele Kwikstaart	29 september	7 september 2008	19 oktober	26 november 2008
Boompieper	n.v.t.	n.v.t.	31 augustus	5 oktober 2015
Keep	-	27 september 2017	n.v.t.	n.v.t.
Grote Barmsijs	28 oktober	16 oktober 2013	n.v.t.	n.v.t.
Kleine Barmsijs ²	18 oktober	7 oktober 2000, 2008, 2012 ²	n.v.t.	n.v.t.

* = fenologisch record in 2018 aangescherpt

- = in 2018 niet gevangen

n.v.t. = niet van toepassing omdat soort standaard in Meijndel overzomert, dan wel overwintert, óf in 2018 niet werd geringd

¹ Op 10 juli en 3 augustus 2015 werden juveniele vogels geringd. Deze zomervangsten zijn dusdanig uniek, dat ze niet in de tabel zijn opgenomen.

² Een opmerkelijk zomergeval van 31 juli 2010 is buiten beschouwing gelaten

3.5 DNA-onderzoek: tjiftjaffen

Figuur 31. Siberische Tjiftjaf, Meijndel, Wassenaar, 7 oktober 2018, direct na vrijlating: onze op één na vroegste ooit

Sinds 2009 zijn in Meijndel en op vier andere ringbanen in Nederland veermonsters van Tjiftjaffen (en later ook Braamsluipers en incidenteel andere soorten) verzameld, om meer inzicht te krijgen in het voorkomen en de herkenning van verschillende taxa. Dat heeft tot op heden tot één publicatie geleid (de Knijff et al., 2012). Het tweede deel van het tjiftjaffenproject was eigenlijk vorig jaar al afgerond, maar er was in november nog ruimte om enkele extra monsters te verzamelen. In een uitermate mager jaar voor de soort viel dat niet mee, maar desalniettemin werden alle drie de taxa bemonsterd. De Scandinavische Tjiftjaf werd overigens – zoals gebruikelijk – niet in het veld herkend. 2019 zal in het teken staan van de uitwerking van resultaten.

Tabel 7. Veermonsters verzameld in 2018

Veldbepaling	Aantal samples
Tjiftjaf	3
Siberische Tjiftjaf	1
Scandinavische Tjiftjaf	1
Totaal	5

3.6 Zoönosenproject

In het voorjaar van 2016 is het Vogeltrekstation samen met het Erasmus Medisch Centrum Rotterdam een nieuw onderzoeksproject gestart. Ook dit jaar zijn we hier weer mee aan de slag gegaan. Vogels kunnen ziekteverwekkers bij zich dragen die ook bij mensen ziekteverschijnselen kunnen veroorzaken. Zulke ziekteverwekkers die van dier op mens kunnen worden overgedragen heten zoönosen. In dit project wordt specifiek gekeken naar virussen die vogels mee kunnen nemen uit hun overwinteringsgebied (bijv. Afrika) naar Nederland. Vaak behoren deze ziekteverwekkers tot de flavivirussen. Deze kunnen ziekten veroorzaken zoals West-Nijl-virus, Japanse encefalitis en Dengue.

Besmetting van de mens vindt in veel gevallen plaats via de steek van een geïnfecteerde mug. In de gebieden waar de flavivirussen van nature voorkomen (bijvoorbeeld Afrika, Azië) zijn vogels één van de belangrijkste gastheren. Het is op dit moment niet bekend of flavivirussen voorkomen bij trekvogels in Nederland, welke soorten vooral geïnfecteerd zijn, wanneer het virus aangetroffen wordt, en of het virus beperkt is tot trekvogels die het uit zuidelijke gebieden meenemen of dat ook standvogels het virus kunnen dragen. Dit programma moet op deze vragen een antwoord geven. Ringers wordt daarbij gevraagd monsters te verzamelen (bloedmonsters en bij grotere vogels ook cloaca- en keelwabs). De resultaten van dit onderzoek kunnen helpen bij het opstellen van een monitoringsprogramma. Op basis van de resultaten van het eerste jaar werden enkele doelsoorten uitgekozen die in de vier jaar daarna in meer detail worden bestudeerd. Daarvoor worden ca. 5000 vogels per jaar bemonsterd. Alle monsters zullen worden genomen bij vogels die al binnen andere projecten worden gevangen, bijvoorbeeld in RAS- of CES-projecten. Wij verzamelden dit jaar op zes dagen materiaal van 38 vogels (Tabel 8).

Tabel 8. Bloedmonsters verzameld in 2018

Soort	Aantal samples
Merel	3
Nachtegaal	2
Zwartkop	17
Tuinfluitier	2
Braamsluiper	2
Sperwergrasmus	1
Sprinkhaanzanger	2
Kleine Karekiet	3
Bosrietzanger	1
Heggemus	5
Totaal	38

Figuur 32. Merel, adult mannetje, Meijndel, Wassenaar, 17 juli 2018. In het kader van onderzoek naar zoönosen (van dieren op mensen overdraagbare ziekten) wordt van deze Merel bloed afgenomen. Vanwege de Usutu-virusuitbraken sinds 2016 (die veel media haalde), is Merel een belangrijke soort om te testen op ziektekiemen.

3.7 Aantal geringde vogels 2000-2018

In totaal zijn sinds 2000 (incl. de exoot Fazant) 148 soorten geringd. Daarnaast zijn ook zes ondersoorten gevangen. De jaartotalen van 2000-2017 zijn hier bij elkaar opgeteld en daarover is een jaargemiddelde berekend. Dat gemiddelde is weggezet tegen het resultaat van 2018: zo wordt van 80 taxa duidelijk of deze in 2018 bovengemiddeld (groen; 42 soorten), beneden gemiddeld (rood; 34 soorten) of gemiddeld (vet; 4 soorten) scoorden. Bij incidentele soorten is het jaargemiddelde afgerond nul, en daarom is de 'weging' bij die soorten achterwege gelaten (69 soorten).

Tabel 9. Totaal aantal geringde vogels plus jaargemiddelden per soort in 2000-2017 t.o. jaartotaal in 2018

nr.	soort	00-17	gem.	2018
1	Knobbelzwaan	6	0	1
2	Krooneend	1	0	0
3	Kwartel	82	5	5
4	Fazant	2	0	0
5	Lepelaar	1	0	0
6	Roerdomp	1	0	0
7	Woudaap	1	0	0
8	Blauwe Reiger	1	0	0
9	Buizerd	6	0	0
10	Torenavalk	9	1	0
11	Boomvalk	1	0	0
12	Sperwer	42	2	1
13	Waterral	852	47	28
14	Porseleinhoen	53	3	3
15	Kwartelkoning	2	0	0
16	Waterhoen	32	2	5
17	Meerkoet	3	0	0
18	Bontbekplevier	5	0	5
19	Kleine Plevier	2	0	1
20	Goudplevier	6	0	0
21	Kievit	1	0	1
22	Krombekstrandloper	1	0	0
23	Bonte Strandloper	11	1	28
24	Bokje	3	0	0
25	Watersnip	25	1	1
26	Houtsnip	5	0	0
27	Rosse Grutto	1	0	0
28	Regenwulp	3	0	0
29	Wulp	10	1	6
30	Tureluur	3	0	0
31	Zwarte Ruiter	1	0	0
32	Groenpootruiter	16	1	0
33	Witgat	94	5	1
34	Bosruiter	6	0	0
35	Oeverloper	29	2	5
36	Steenloper	2	0	0
37	Kokmeeuw	5	0	1
38	Stormmeeuw	100	6	4
	Russische Stormmeeuw	9*	1*	0
39	Kleine Mantelmeeuw	1	0	0
40	Zilvermeeuw	2	0	1
41	Grote Mantelmeeuw	1	0	0
42	Holenduif	1	0	0
43	Houtduif	15	1	4
44	Koekoek	3	0	0
45	Kerkuil	7	0	0
46	Bosuil	1	0	1
47	Ransuil	24	1	1
48	Velduil	1	0	0
49	Gierzwaluw	87	5	2
50	Ijsvogel	71	4	2
51	Draaihals	34	2	5
52	Groene Specht	7	0	0
53	Grote Bonte Specht	58	3	5
54	Kleine Bonte Specht	15	1	0
55	Boomleeuwerik	131	7	2
56	Veldleeuwerik	2616	145	102
57	Boerenzwaluw	17	1	0
58	Huiszwaluw	28	2	3
59	Grote Pieper	1	0	0
60	Boompieper	78	4	3
61	Graspieper	3346	186	134
62	Waterpieper	7	0	1
63	Oeverpieper	18	1	0
64	Gele Kwikstaart	1	0	4
65	Gr. Gele Kwikstaart	232	13	6
66	Witte Kwikstaart	28	2	7
67	Rouwkwikstaart	6	0	1
68	Pestvogel	2	0	0
69	Winterkoning	919	51	75
70	Heggenmus	1183	66	144

nr.	soort	00-17	gem.	2018
71	Roodborst	6604	367	537
72	Noordse Nachtegaal	2	0	0
73	Nachtegaal	2154	120	129
74	Blauwborst	38	2	3
75	Zwarte Roodstaart	2	0	0
76	Gek. Roodstaart	298	17	88
77	Paapje	26	2	4
78	Roodborsttapuit	21	1	2
79	Tapuit	5	0	0
	Groenlandse Tapuit	3	0	0
80	Merel	3121	173	262
81	Beflijster	2	0	0
82	Kramsvogel	962	53	9
83	Zanglijster	1486	83	169
84	Koperwiek	1002	56	20
85	Grote Lijster	6	0	0
86	Grauwe Vliegenvanger	1	0	1
87	Cetti's Zanger	9	1	8
88	Sprinkhaanzanger	1530	85	191
89	Snor	16	1	0
90	Waterrietzanger	5	0	0
91	Rietzanger	473	26	42
92	Veldrietzanger	1	0	0
93	Struikrietzanger	1	0	0
94	Bosrietzanger	525	29	75
95	Kleine Karekiet	9848	547	690
96	Grote Karekiet	7	0	0
97	Spotvogel	16	1	5
98	Sperwergrasmus	25	1	3
99	Braamsluiper	647	36	69
100	Humes Braamsluiper	1	0	0
	Siberische Braamsluiper	1	0	0
101	Grasmus	1604	89	229
102	Tuinfluter	2314	129	163
103	Zwartkop	16911	940	1209
104	Pallas' Boszanger	1	0	0
105	Bladkoning	67	4	17
106	Humes Bladkoning	1	0	0
107	Bruine Boszanger	4	0	0
108	Tjiftjaf	3963	220	174
	Scandinavische Tjiftjaf ²	4	0	1
109	Siberische Tjiftjaf	25	1	2

nr.	soort	00-17	gem.	2018
110	Fitis	1858	103	111
	Noordse Fitis	2	0	0
111	Goudhaantje	4037	224	354
112	Vuurgoudhaantje	1519	84	109
113	Kleine Vliegenvanger	1	0	0
114	Withalsvliegenvanger	1	0	0
115	Bonte Vliegenvanger	58	3	10
116	Baardmannetje	42	2	0
117	Staartmees	527	29	46
	Witkopstaartmees	7	0	0
118	Glanskop	59	3	2
119	Kuifmees	3	0	0
120	Zwarte Mees	675	38	0
121	Pimpelmees	4668	259	208
122	Koolmees	4459	248	226
123	Boomklever	2	0	1
124	Boomkruiper	335	19	16
125	Buidelmees	4	0	0
126	Klapekster	4	0	0
127	Gaai	54	3	2
128	Ekster	21	1	0
129	Kauw	2	0	0
130	Zwarte Kraai	7	0	0
131	Spreeuw	738	41	77
132	Huismus	1	0	0
133	Ringmus	17	1	4
134	Vink	568	32	16
135	Keep	46	3	0
136	Groenling	125	7	1
137	Putter	5	0	0
138	Sijs	23	1	0
139	Kneu	5	0	3
140	Grote Barmsijs	2089	116	138
141	Witstuitbarmsijs	0	0	2
142	Kleine Barmsijs	188	19	38
	barmsijs spec. **	74	-	2
143	Goudvink	105	6	0
	Noordse Goudvink	5	0	0
144	IJsgors	1	0	0
145	Sneeuwgor	1	0	0
146	Geelgor	2	0	0
147	Ortolaan	1	0	0
148	Rietgor	229	13	19
	Totaal	86648	4816	6086

¹ Een na de vangsten verschenen artikel (Adriaens & Gibbins, 2016) biedt handvatten om ca. 40% van de Russische Stormmeeuwen ssp. *heinei* op naam te brengen. Geen van de in Meijndel gevangen vogels vertoont een combinatie van kleedkenmerken die diagnostisch voor *heinei* is (mogelijk deels omdat niet alle kenmerken op de foto staan). De vogels zijn echter geen 'klassieke' nominaat ssp. *canus*. Het lijken aan de hand van dit artikel intergrades, of de *heinei*-type vogels die (nog?) niet met zekerheid gedetermineerd kunnen worden (60% van de populatie). De maten wijzen vooralsnog op *heinei* – al dienen die uiteraard met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden.

² Alleen gevallen op basis van mtDNA opgenomen

³ Van de niet op soort gedetermineerde barsijzen is bewust geen jaargemiddelde berekend.

3.8 Vangsten buiten Meijndel

Buiten Meijndel werden 373 vogels van 12 soorten en een hybride geringd (Tabel 10). Naast RAS Bokje Wassenaar (WRAS04), RAS Gele Kwikstaart Noordwijkerhout (R238) en RAS Boerenzwaluw Noordwijkerhout (RAS 222; een samenwerking tussen leden van Vrs Meijndel en Vrs Van Lennep) zijn nestjongen in Den Haag, Rijswijk, Oegstgeest, Noordwijk, Noordwijkerhout en Leiden geringd, deels voor educatieve doeleinden.

Tabel 10. In 2018 buiten Meijndel geringde vogels

Soort	Aantal
Torenvalk	10
Kievit	3
Bokje	6
Kleine Mantelmeeuw	4
Zilvermeeuw	14
Gierzwaluw	3
Gekraagde Roodstaart	5
Roodborst	1
Koolmees	3
Boerenzwaluw*	288*
Gele Kwikstaart	28
Engelse Gele Kwikstaart	7
Hybride Engelse x Gele Kwikstaart	1
Totaal	373

* waarvan 231 in RAS 222 (zie hoofdtekst)

4 Terugmeldingen ontvangen in 2018

Dit hoofdstuk is opgebouwd uit drie delen: **1** een selectie van interessante eigen terugvangsten; **2** in 2018 ontvangen meldingen van elders geringde vogels die door ons zijn terug gevangen; en **3** in 2018 ontvangen berichten van door ons geringde vogels die elders zijn teruggemeld.

Figuur 33. Sperwergrasmus, eerste-kalenderjaar, Meijndel, Wassenaar, 4 november 2018: niet eerder verbleef er aantoonbaar zo'n lange periode een Sperwergrasmus in Nederland.

4.1 Eigen terugvangsten

De **Sperwergrasmus** was bijzonder (zie ook blz. 20). Daarnaast valt de tijd tussen de vangst en eerste (!) terugvangst van de **Gaai** en de tamelijk oude **Kleine Karekiet** op.

Tabel 11. Interessante eigen terugvangsten

soort	ringnr	Kleed*	ringdatum	controle	opm.
Gaai	1532516	1 ^e kj	30-06-2013	05-07-2018	Geen enkele tussentijdse terugmelding van deze CES-vogel.
Kleine Karekiet	BA 68898	> 1 ^e kj	08-08-2012	21-05-2018	Minimaal 8 ^e kj. Dit is de enige (!) terugmelding.
Braamsluiper	BC 85476	> 1 ^e kj	26-06-2015	21-04-2018	Minimaal 5 ^e kj. In 2016-2017 niet eenmaal teruggevangen.
	BC 85634	> 1 ^e kj	18-07-2015	30-04-2016 21-04-2018 09-05-2018 16-06-2018	Minimaal 5 ^e kj. In 2016-2017 niet eenmaal teruggevangen.
Sperwergrasmus	V 912601	1 ^e kj	17-09-2018	20-10-2018 04-11-2018	Zeer laat voor deze soort. Tevens langst verblijvende exemplaar ooit in Nederland.
Heggenmus	AX 41824	1 ^e kj	01-08-2013	31-08-2018 21-03-2018 26-06-2015 14-05-2015 14-08-2014 28-08-2014	
	AX 41852	1 ^e kj	01-08-2013	08-04-2018 04-06-2015 23-05-2015 15-04-2015	Zie ook de vorige melding: deze vogel werd op dezelfde dag geringd.

* het kleed van de vogel bij het ringen

4.2 Elders geringd, in Meijendel teruggevangen

Er waren weinig opvallende vreemde terugvangsten, maar de Poolse **Bonte Strandloper** springt in het oog. De Noorse **Kleine Karekiet** en **Rietzanger** kwamen van exact dezelfde locatie.

Tabel 12. Elders geringd, door ons teruggevangen

soort	ringnr	Kleed*	ringplek	ringdatum	controle	opm.
Bonte Strandloper	Gdansk JT 41237	> 2kj	Ujscie Wisly, Gdansk- Swibno, Pomorskie, Polen	21-07-2012	18-03-2018	Vogel minimaal 9 ^e kalenderjaar
	Arnhem H 264800	> 2kj	Vrs Van Lennep, Bloemendaal, NH	18-03-2018	18-03-2018	Verstreken tijd: 2,5 uur
Zwartkop	Brussels 14580759	1 ^e kj vrouw	Zomergem, België	17-09-2017	20-09-2017	
	Arnhem V 819531	1 ^e kj	Schiermonnikoog, FR	04-08-2018	25-09-2018	Terug als vrouw
	Arnhem V 925678	1 ^e kj vrouw	Vrs Van Lennep, Bloemendaal, NH	15-09-2018	16-09-2018	
Grasmus	Arnhem BE 61409	1 ^e kj	Vrs Van Lennep, Bloemendaal, NH	23-07-2016	21-04-2018	
Kleine Karekiet	Arnhem BC 74587	1 ^e kj	Castricum, NH	21-07-2016	27-05-2018	
	Arnhem BG 38375	1 ^e kj	Naarden, NH	14-08-2018	21-08-2018	
	Stavanger HK 45397	1 ^e kj	Orre, Rogaland Noorwegen	06-09-2018	25-09-2018	
	Brussels 15288700	1 ^e kj	Oorderen, Antwerpen, België	14-09-2018	16-09-2018	
Rietzanger	Arnhem BE 10561	1 ^e kj	Amsterdamse Waterleidingduinen, NH	20-08-2015	09-05-2018 03-06-2018 26-06-2017	Voor het tweede jaar op rij een territorium.
	Arnhem BF 30815	1 ^e kj	Amsterdamse Waterleidingduinen, NH	30-06-2017	09-05-2018 21-05-2018	
	Stavanger HK 11455	1 ^e kj	Orre, Rogaland Noorwegen	21-08-2018	31-08-2018	
Heggenmus	Arnhem BG 55414	1 ^e kj	Castricum, NH	26-08-2018	01-11-2018	
Nachtegaal	Arnhem V 827940	1 ^e kj	Vrs Van Lennep, Bloemendaal, NH	30-07-2016	21-04-2018 09-05-2018 03-06-2018	

* het kleed van de vogel bij het ringen

4.3 In Meijendel geringd, elders teruggemeld

De **Braamsluiper** uit Slovenië is bijzonder: volgens vogeltrekAtlas.nl is er maar één andere terugmelding van deze soort uit dit land, uit 2006 – en die kwam ook uit Meijendel!

Tabel 13. Door ons geringd, elders teruggemeld

soort	ringnr	Kleed*	ringdatum	terugmeldplek	controle	opmerkingen
Kwartel	16210022	man > 1 ^e kj	09-05-2018	Castricum, NH	16-05-2018	
Kokmeeuw	3332217	adult	09-01-2009	Den Haag, ZH Starrevaart, ZH Zoetermeer, ZH Starrevaart, ZH Zoetermeer, ZH Starrevaart, ZH	29-01-2019 12-04-2018 02-03-2018 08-07-2017 01-07-2011 14-04-2010	Tussen 2011 en 2017 verder geen terugmeldingen.
Zilvermeeuw	5507174	5 ^e kj	26-06-2018	Zuiderpark, Den Haag, ZH	20-08-2018	
Koolmees	V 855502	1 ^e kj	26-08-2017	Castricum, NH	17-02-2018	
	BG 72045	1 ^e kj	29-09-2017	Wieringerwerf, NH	10-03-2018	
Pimpelmees	BG 47947	1 ^e kj	23-09-2017	Haarlem, NH	3-11-2018	
Zwarte Mees	BE 14781	1 ^e kj	24-10-2015	Loppem, België	02-11-2015	
Kleine Karekiet	BB 10103	1 ^e kj	02-08-2014	Vilanova de Milfontes, Portugal	18-08-2015	
	BC 85656	> 1 ^e kj	22-07-2015	Amsterdamse Waterleidingduinen, NH	26-06-2018	
	BC 85830	> 1 ^e kj	01-08-2015	Vilanova de Milfontes, Portugal	24-08-2015	
	BE 16391	1 ^e kj	12-08-2015	Neerharen, België	02-08-2017	
	BG 47556	1 ^e kj	23-08-2017	Brecht, België	25-08-2017	
	BG 48290	1 ^e kj	17-07-2018	Amsterdamse Waterleidingduinen, NH	27-07-2018	
	BG 48620	1 ^e kj	01-08-2018	Mondesir, Mortagne-sur- Gironde, Frankrijk	22-08-2018	
	BG 48883	1 ^e kj	04-08-2018	Pepingen, België	23-08-2018	
	BG 48980	1 ^e kj	07-08-2017	Oostkamp, België	08-08-2017	
	BG 46145	1 ^e kj	18-08-2018	Oorderen, België	22-08-2018	
	BG 46 344	1 ^e kj	29-08-2018	Gavere, België	31-08-2018	
Sprinkhaanzanger	BG 47101	1 ^e kj	08-08-2017	Amsterdamse Waterleidingduinen, NH	11-04-2018	
Zwartkop	V 855374	man vgr	15-08-2017	Zoetermeer, ZH	06-07-2018	Dood gevonden
	V 855390	1 ^e kj man	22-08-2017	Brecht, België	27-08-2017	
	V 855690	1 ^e kj man	03-09-2017	Dunes du Mont St Frieux, Dannes, Frankrijk	17-09-2017	
	V875141	1 ^e kj vrouw	21-09-2017	Hamme, België	21-04-2018	
	V 875631	> 1 ^e kj vrouw	27-09-2017	Signes, Frankrijk	01-12-2017	Dood gevonden
	BG 55323	1 ^e kj man	22-08-2018	Castricum, NH	31-08-2018	
	BG 55386	1 ^e kj man	26-08-2018	Castricum, NH	31-08-2018	
	BG 29868	1 ^e kj vrouw	26-08-2018	Haarzuilens, UT	31-08-2018	
	V951900	1 ^e kj man	28-09-2018	Overdinkel, Losser, OV	29-09-2018	
Tuinfluitier	V 875774	1 ^e kj	15-07-2018	Amsterdamse Waterleidingduinen, NH	22-07-2018	
	V 807718	1 ^e kj	17-08-2016	Naarden, NH	09-07-2017	
Braamsluiper	BE 15641	1 ^e kj	17-07-2016	Sestrze, Pragersko, Maribor, Slovenië	22-06-2018	Onze tweede uit Slovenië!
Tjiftjaf	AHN 850	1 ^e kj	21-06-2017	Westenschouwen, ZL	19-10-2018	
Roodborst	BF 71533	1 ^e kj	21-10-2016	Lärbro, Gotland, Zweden	21-08-2017	Slachtoffer van een kat
	BF 72156	1 ^e kj	15-10-2017	Plomodiern, Bretagne, Frankrijk	18-11-2017	
Grote Barmisjs	BF 72481	adult vrouw	24-11-2017	Oosthoven, België	01-12-2017	
	BF 72550	adult man	24-11-2017	Castricum, NH	14-01-2018	
	BF 72859	adult vrouw	07-01-2018	Vogelopvang De Wulp, Den Haag, ZH	08-01-2018	Geëuthanaseerd in het asiel

5 Waarnemingen op en rondom de ringbaan

Figuur 34. Nonnetje, man en vrouw, Meijndel, Wassenaar, 9 januari 2018.

Hieronder volgt een overzicht van losse waarnemingen van landelijk dan wel regionaal schaarse (of anderszins interessante) soorten op en in de directe omgeving van de ringbaan.

5.1 Vogelwaarnemingen

Kwartel

Op 27 juli werden na het kwartelen minimaal twee exemplaren opgestoten.

Wilde Zwaan

Vier richting noord op 18 november.

Nonnetje

Er werden in januari en februari maximaal negen Nonnetjes geteld.

Parelduiker

Een Parelduiker vloog op 9 januari pal over de ringbaan – en liet een verbaasde ringer achter.

Roerdomp

Overvliegend op 3 maart (tijdens de koude-inval) en 19 oktober.

Grote Zilverreiger

Grote Zilverreigers zijn al jaren te algemeen om te vermelden, maar op 1 maart liep er voor het eerst één over het veld van de ringbaan.

Purperreiger

Ter plaatse op 17 juli.

Wespendief

Overvliegend op 21 mei, 27 juli en 29 augustus.

Blauwe Kiekendief

Een adulte man vloog op 17 maart naar noord, en onvolwassen vogels passeerden op 9 en 17 (twee) november.

Steppekiekendief

Spectaculair was de doortrekkende juveniele Steppekiekendief die op 10 oktober nabij de parkeerplaats werd opgepikt door een ringer die op weg was naar huis.

Figuur 35. Parel-duiker, Meijendel, Wassenaar, 9 januari 2018. Deze vogel vloog pal over de ringhut richting zuid.

Rode Wouw

Een Rode Wouw vloog op 6 oktober over de ringbaan.

Witgat

Op 9 januari werden twee winterse Witgatten gezien.

Bosruiter

Ter plaatse op 17 jul.

Groenpootruiter

Een vrij vroege vloog al op 7 april over.

Kanoet

Op 3 maart zat er nog geen seconde lang een Kanoet op de slag, die een (te trage) bediener van het slagnet in verbazing achterliet.

Zilverplevier

Overvliegend op 9 oktober.

Dwergmeeuw

Een prachtige verse juveniele vogel was de hele ochtend van 9 oktober boven de plas aanwezig.

Kerkuil

Vlak naast de nachtnetten op 6 november.

Koekoek

Op 21 mei werd een vrouwtje van de schaarse rosse vorm gezien.

Klapekster

Fraai te zien in de eerste decade van november.

Raaf

Een groepje van vier cirkelde langdurig hoog boven de ringbaan op 29 september.

Pestvogel

Eén over op 28 oktober, tweemaal één over (waarvan eentje kort ter plaatse) op 30 oktober.

Cetti's Zanger

Naast twee vangsten was op 16 oktober nog een derde vogel aanwezig.

Siberische Tjiftjaf

Een geringde vogel werd op 6 november op ongeveer 1,5 km afstand van de ringbaan gezien en gehoord. De oorsprong van de ring bleef onbekend (maar kan van onszelf zijn geweest).

Bladkoning

Naast een vangst zat op 26 september een tweede exemplaar ter plaatse. Verrassend

genoeg werden verder geen Bladkoningen in het veld waargenomen.

Grauwe Vliegenvanger

Ter plaatse op en 21 augustus en 2 september.

Beflijster

Kortstondig ter plaatse op 7 april.

Rouwkwikstaart

Een mannetje kwam op 7 april tot op de slagnetrand, maar liet zich niet vangen.

Ortolaan

Deze soort werd deze eeuw slechts eenmaal geringd (in 2009). Op 13 september zat er één pal achter een mistnet, maar helaas vloog de vogel kort daarna weg.

5.2 Overige waarnemingen

De eerste **Boomkikker** werd op 8 april gezien. Ze waren tot zeker 9 november actief. **Julikevers** (2) werden pas op 20 juli gezien, verder bleef het rustig – al kwam dat ongetwijfeld door het beperkte aantal nachtvangsten tijdens de vliegtijd. Een **Gewone Doodgraver** kon op 10 oktober heelhuids uit een mistnet worden gepeuterd. Het aantal **Hoornaars** – voor het eerst in 2015 aanwezig – blijft toenemen. Tot diep in oktober hingen er regelmatig meer dan tien op een dag in de netten. Het aantal **Reeën** lag op maximaal vier tegelijk en in februari en november werd een mannetje **Damhert** waargenomen. Op verschillende plaatsen groeide **Rode aardbeispinzie** en **Rondbladig wintergroen**.

Figuur 36. Bosuil, vrouwtjes, Meijndel, Wassenaar, 9 november 2018. Hoewel ze regelmatig gehoord worden, was dit pas de tweede vangst voor Vrs Meijndel, na een vogel in 2011.

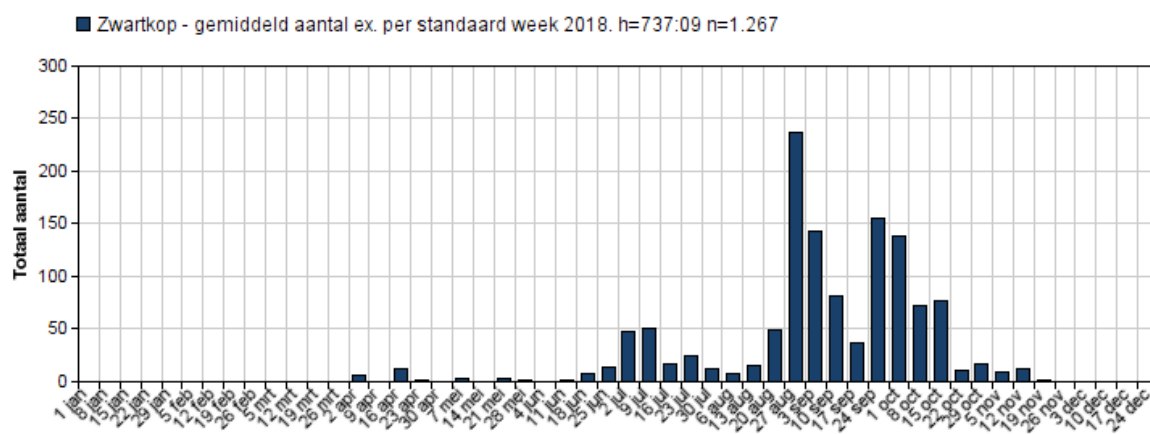
6 Zwartkoppen in najaar 2018: een analyse van de conditie

door Cornelis Fokker

In het najaar van 2018 (16 juni tot en met 31 december) werden bij Vrs Meijndel 1231 Zwartkoppen *Sylvia atricapilla* geringd. Zoals vrijwel ieder jaar was het de meest gevangen soort. Gedurende de vangstperiode is geen geluid van Zwartkop afgespeeld. De grootste aantallen trokken zoals gebruikelijk door in de periode augustus tot oktober. Van iedere gevangen vogel werd, indien mogelijk, het geslacht en de leeftijd bepaald. Daarnaast werden zoveel mogelijk vogels gemeten (gestrekte vleugel), gewogen, werd eventuele lichaamsrui (klassen 0, 1 of 2) genoteerd en werd de vetscore (0 tot 5; Busse 1974) bepaald. Dit artikel kijkt naar de conditie van deze vogels over de tijd (ratio gewicht en vleugellengte). De resultaten zijn niet statistisch getoetst op significantie en daarom worden de resultaten met enige voorzichtigheid gepresenteerd. Dit artikel is vooral een vingeroefening over wat we met meetgegevens kunnen bekijken.

Vangstperiode

Normaalgesproken wordt gemiddeld meer dan de helft van alle Zwartkoppen gevangen in september geringd (mediaan rond 10 september; eigen data). In 2018 was er medio september echter een atypische dip (Figuur 37). Dat is met name een 'waarnemerseffect': vanwege slecht weer was de ringactiviteit van 10 tot 17 september laag en werd van 18 tot 24 september helemaal niet geringd. Overigens is ook in juli een piekje waar te nemen, het betreft hier waarschijnlijk dispersie van pas uitgevlogen (lokale) jongen.

Figuur 37. Aantal gevangen Zwartkoppen per week op Vrs Meijndel in 2018 (bron: trektellen.nl)

Geanalyseerde Zwartkoppen

Van 644 Zwartkoppen uit de periode 24 juni tot en met 16 november zijn voldoende gegevens beschikbaar voor een analyse. De dataset bestaat uit 313 mannen (48,6%) en 298 vrouwen (46,3%); van 33 exemplaren (5,1%) kon het geslacht niet worden bepaald (juvenile vogels). Van 94% kon de leeftijd worden bepaald, hiervan was 91% eerste kalenderjaar (1kj) en 3% ouder dan 1kj (>1kj). Bij 6% van de vogels is de leeftijd niet vastgesteld (Tabel 14).

Resultaten

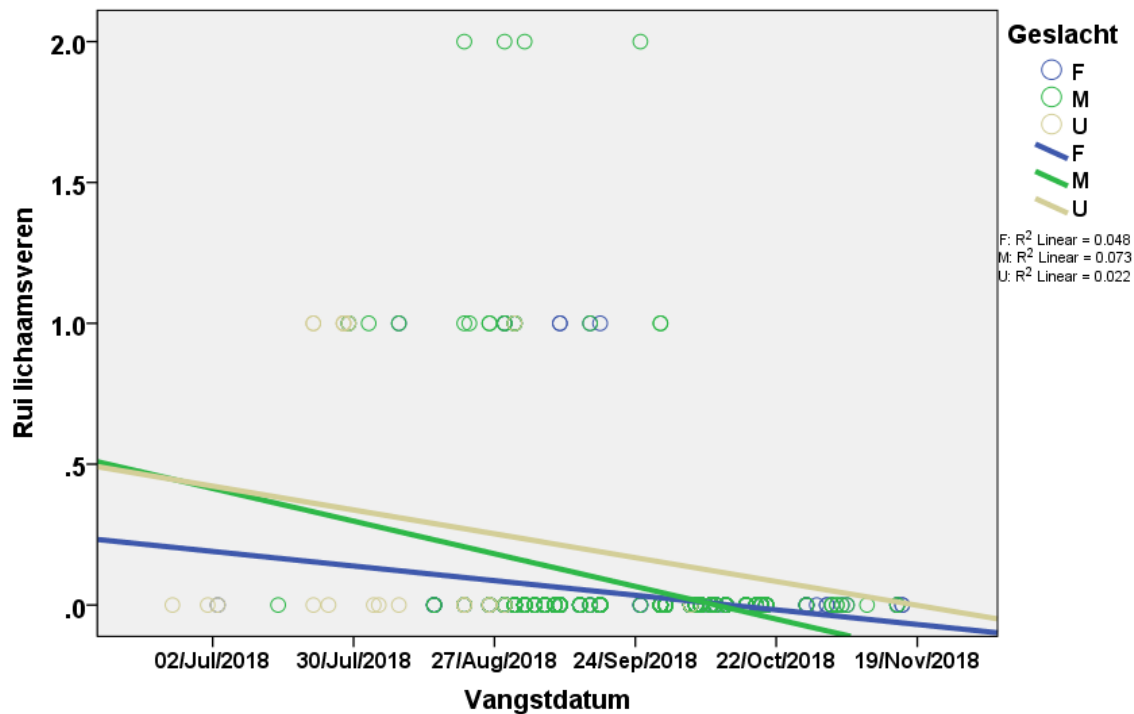
Als alle 313 mannen worden vergeleken met alle 298 vrouwen blijkt dat mannen gemiddeld 0,4mm langere vleugels hebben. Vrouwtjes wegen gemiddeld 0,4g meer dan mannetjes. Deze waarden komen overeen met Demongin (2016), die geen significante verschillen aangeeft tussen beide geslachten. Ook de VogeltrekAtlas (2019) geeft nagenoeg dezelfde waarden, waarbij de vrouwtjes 0,3g meer wegen en de mannen een 0,2mm langere vleugel hebben. De conditie van beide geslachten is gelijk. De verschillen tussen de leeftijden (per geslacht) zijn iets groter. De >1kj (=adulte) vrouwen hebben

gemiddeld 0,6mm langere vleugels dan de 1kj vrouwen. De vleugellengte tussen oude en jonge mannen is genoeg gelijk (74,9 resp. 75,0). De gewichten van de vogels verschillen aanzienlijk, waarbij vooral de vrij grote verschillen binnen het mannelijk geslacht in het oog springen. Adulte mannetjes wogen gemiddeld 17,2g terwijl jonge exemplaren 18,5g wogen. Hiermee is ook de conditie van adulte mannetjes gemiddeld lager dan bij jonge vogels. Dit geldt ook voor de vetscore. De graad voor de lichaamsrui tussen jonge en adulte mannen bleek nagenoeg gelijk (resp. 0,09 en 0,10). Tussen de jonge vrouwen en oude vrouwen was dit verschil aanzienlijk groter (resp. 0,03 en 0,20) (Tabel 14). Aangezien vogels in de rui doorgaans een lager gewicht hebben vanwege de energie die verbruikt wordt tijdens de rui, kan dit een goede verklaring zijn tussen het verschil in gewicht tussen oude en jonge vogels (Lindström *et al.* 1992).

Tabel 14. Vleugellengte, gewicht, conditie, vetscore en lichaamsrui van gevangen Zwartkoppen bij Vrs Meijndel in 2018, weergegeven per leeftijd en geslacht.

	Vleugel- lengte (mm)	Gewicht (g)	Conditie (gewicht: vleugel)	Vetscore (Busse)	Lichaamsrui (3 klassen)
Vrouw (n=298)	74,6	18,9	0,25	1,8	0,0
Volgroeid (n=19)	74,7	19,3	0,26	2,1	0,1
1kj (n=268)	74,5	18,9	0,25	1,9	0,0
Adult (n=11)	75,1	18,2	0,24	0,8	0,2
Man (n=313)	75,0	18,5	0,25	1,6	0,1
Volgroeid (n=19)	75,2	18,5	0,25	1,5	0,0
1kj (n=284)	75,0	18,5	0,25	1,6	0,1
Adult (n=10)	74,9	17,2	0,23	1,0	0,1
Onbekend (n=33)	75,1	17,4	0,23	0,4	0,3
Volgroeid (n=2)	75,0	18,1	0,24	0,5	0,5
1kj (n=31)	75,1	17,3	0,23	0,4	0,3
Gemiddeld	74,8	18,6	0,25	1,7	0,07

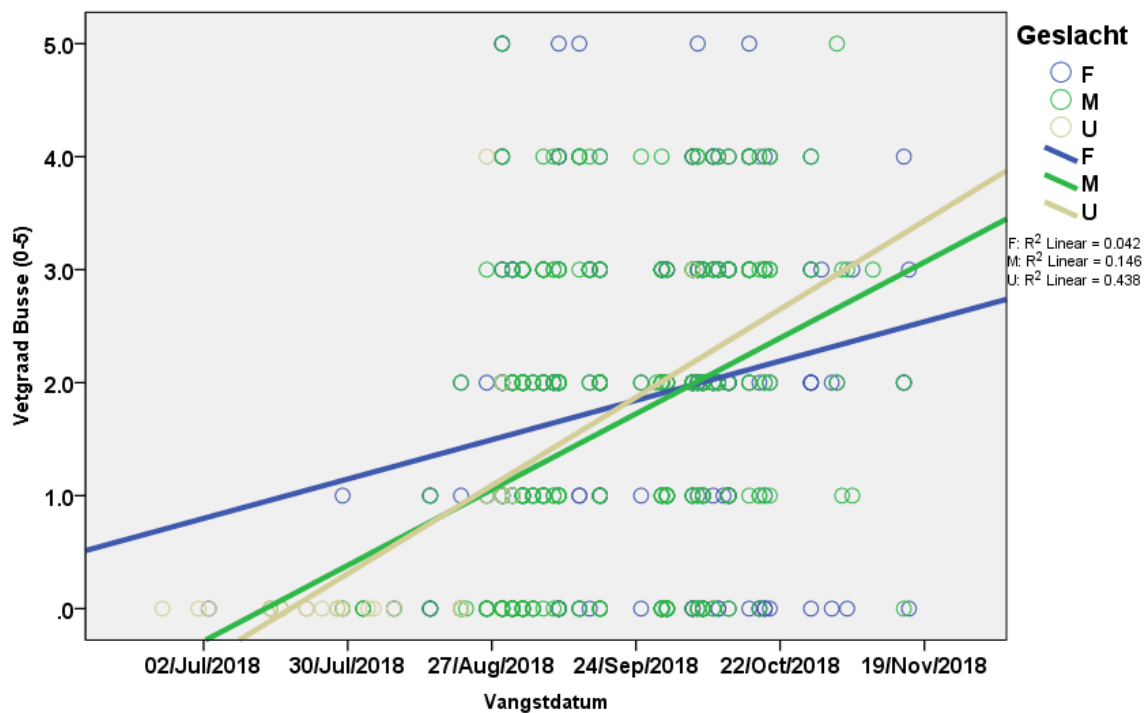
Opmerkelijk is dat de lichaamsrui bij individuen die niet op geslacht konden worden gebracht, bijna tien maal groter was dan bij de gesekste individuen. De verklaring hiervoor is waarschijnlijk dat vogels met lichaamsrui met name worden gevangen in het begin van het najaar. Op dat moment is de postjuvenile rui nog niet voltooid en hebben zowel de mannen als de vrouwen nog een bruine kop. Het seksen is daardoor dus niet altijd mogelijk. Ook de meeste wel gesekste individuen hebben in deze periode lichaamsrui (Figuur 38). De lage conditie van de ongedetermineerde Zwartkoppen is waarschijnlijk het gevolg van het feit dat deze vogels aan het ruien waren. Ruiende vogels hebben veelal een mindere conditie, omdat ze tijdens de rui veel energie verbruiken (Lindström *et al.* 1992).

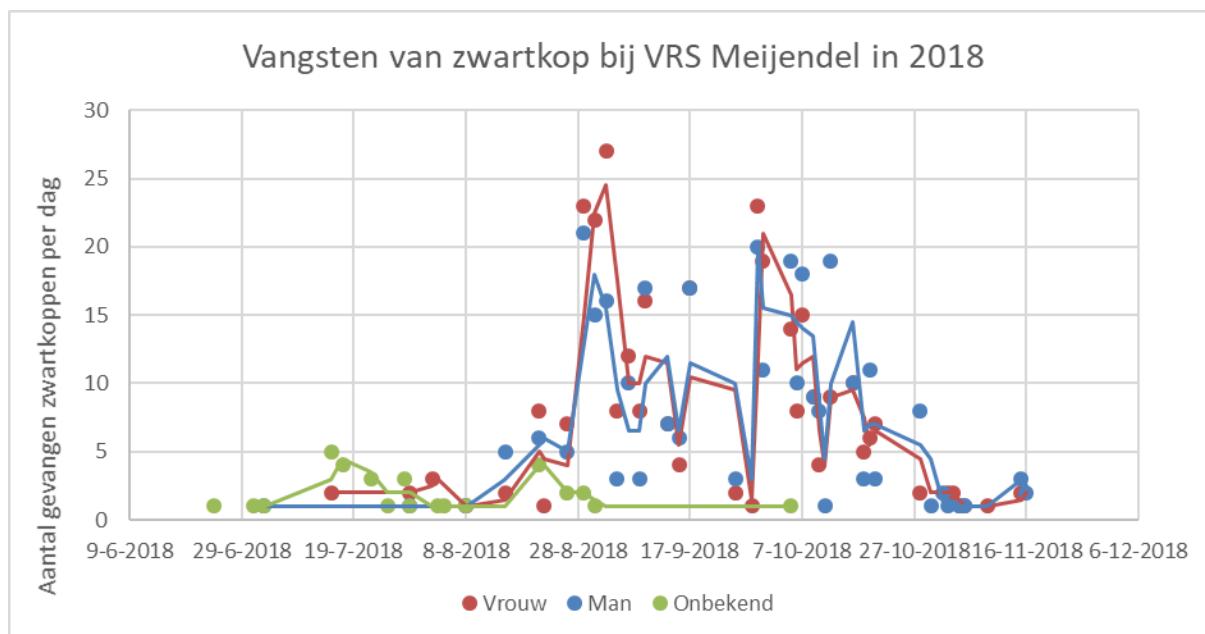
Figuur 38. Lichaamsrui (gescoord in klasse 0, 1 of 2) van Zwartkoppen weergegeven per vierweekse periode. Onderverdeling op basis van geslacht (F=vrouw, M=man, U=onbekend).

Man-vrouw verhouding en doortrekpieken

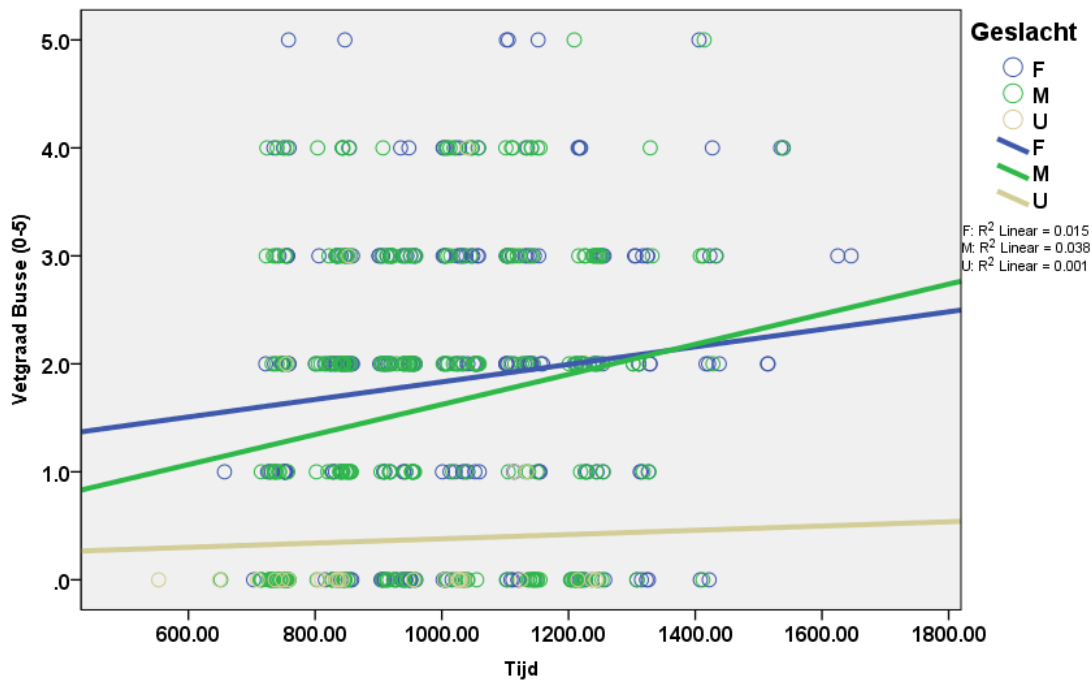
Het doortrekpatroon van de vrouwen en de mannen lijkt niet veel te verschillen. Opvallend is wel het grotere aandeel vrouwen tijdens de eerste doortrekpiek begin september (Figuur 39). Uit onderzoek in Eilat, Israël, is gebleken dat de gemiddelde doortrekdatum voor beide geslachten tot een week uit elkaar kan liggen. Deze verschillen zijn echter ook geconstateerd tussen de jaren (Izhaki & Maitav, 1998). Aangezien na de piek van de vrouwen minder vanguren zijn gemaakt bij Vrs Meijendel is het lastig om te concluderen dat de mannen inderdaad later piekten. Wel blijkt de vetgraad van vrouwen eerder in het seizoen gemiddeld hoger te liggen dan bij de mannen (Figuur 40). Dat zou kunnen ondersteunen dat de 'vrouwenpiek' eerder is gevallen dan de 'mannenpiek', omdat de vetgraad doorgaans alleen aanwezig is bij migrerende vogels (Lindström *et al.* 1992). Voor beide geslachten neemt de vetgraad overigens wel toe gedurende het najaar. Dat geldt ook voor de conditie van zowel de mannen als de vrouwen. In Eilat werd eenzelfde patroon vastgesteld. Als mogelijke verklaring voor dit patroon werd gesuggereerd dat latere doortrekkers grotere afstanden moeten afleggen en daarom een betere conditie moeten hebben (Izhaki & Maitav, 1998). Uiteraard waren in het begin van het seizoen ook nog lokale Zwartkoppen aanwezig, zonder enige vetreserves. Ook de vetscores verspreid over de dag bleken te verschillen tussen beide geslachten (Figuur 41). De mannen lijken lagere vetscores te hebben in de ochtend dan de vrouwen. Echter uiteindelijk eindigen de mannen aan het einde van de dag met gemiddeld hogere vetscores waaruit blijkt dat mannen gedurende de dag sneller opvetten. Ook de conditie laat eenzelfde patroon zien, waarbij de vrouwen gemiddeld een hogere conditie in de ochtend hebben dan de mannen. Door een snellere toename gedurende de dag blijken de mannen echter 'fitter' de dag te besluiten. Opvallend is tevens dat de ongedetermineerde vogels lage vetscores hebben. Zoals eerder al bleek, waren deze exemplaren aan het ruïen, wat een verklaring voor die lage vetscores kan zijn. In alle gevallen nam de vetgraad wel toe gedurende de dag.

Figuur 39. Het aantal gevangen Zwartkoppen in het najaar van 2018 bij Vrs Meijndel. Onderverdeling op basis van geslacht (rood=vrouw; blauw=man; groen=onbekend).

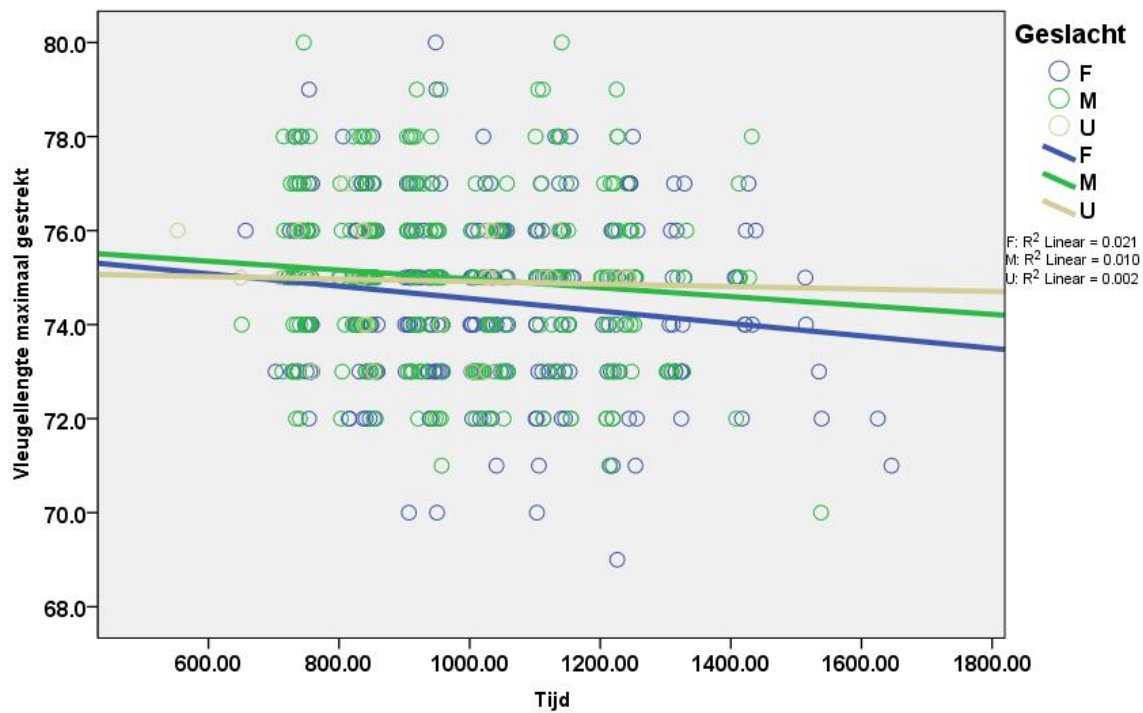
Figuur 40. Vetgraad uitgezet tegenover de vangstdatum per geslacht (F=vrouw, M=man, U=onbekend).

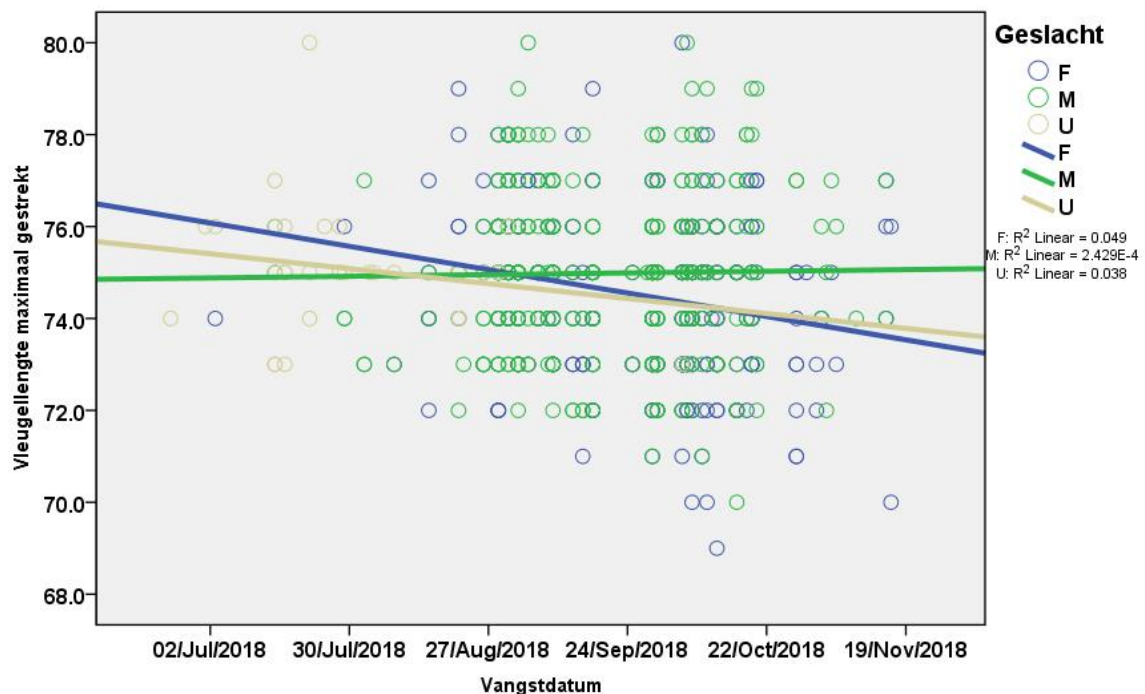
Figuur 41. Vetscores gedurende de dag. (F=vrouw, M=man, U=onbekend).

Variatie in vleugellengte

Ook de vleugellengte bleek te variëren in de tijd. Gemiddeld nam de vleugellengte van zowel mannen als vrouwen af in de loop van de dag. Exemplaren met de langste vleugels lieten zich dus vroeger in de ochtend vangen (Figuur 42). Een verklaring hiervoor heb ik in de literatuur niet kunnen vinden. Tijdens de Goudhaaninflux uit 2015 bij Vrs Meijendel werd geen significant verschil vastgesteld (Spierenburg & Van der Spek, 2018). Een tweede opvallend patroon met betrekking tot de vleugellengte is te zien wanneer die wordt uitgezet tegen de vangstdatum in 2018. Gedurende het seizoen blijft vleugellengte van de mannen min of meer constant, terwijl de vleugellengte van de vrouwelijke Zwartkoppen gemiddeld enkele millimeters af lijkt te nemen (Figuur 43). Berthold & Querner (1982) laten zien dat noordelijke Zwartkoppen langere vleugels hebben dan vogels uit zuidelijkere populaties, waarschijnlijk omdat deze exemplaren grotere afstanden moeten afleggen. Dit fenomeen van langere vleugels bij noordelijker broedende populaties is bij veel soorten vastgesteld (vele bronnen). Ook bleek uit hun onderzoek dat het gewicht van noordelijke populaties aanzienlijk groter is. Of de vrouwen met langere vleugels eerder in het seizoen ook daadwerkelijk een andere herkomst hadden dan de mannen uit dezelfde periode is op basis van deze informatie echter niet vast te stellen. Mogelijk dat ook de beperkte hoeveelheid data, waarbij enkele uitschieters veel invloed kunnen hebben, daar invloed op heeft. Een meerjarige analyse zou meer inzichtelijk kunnen maken.

Figuur 42. Vleugellengte (mm) gedurende de dag. Onderverdeling op basis van geslacht (F=vrouw, M=man, U=onbekend).

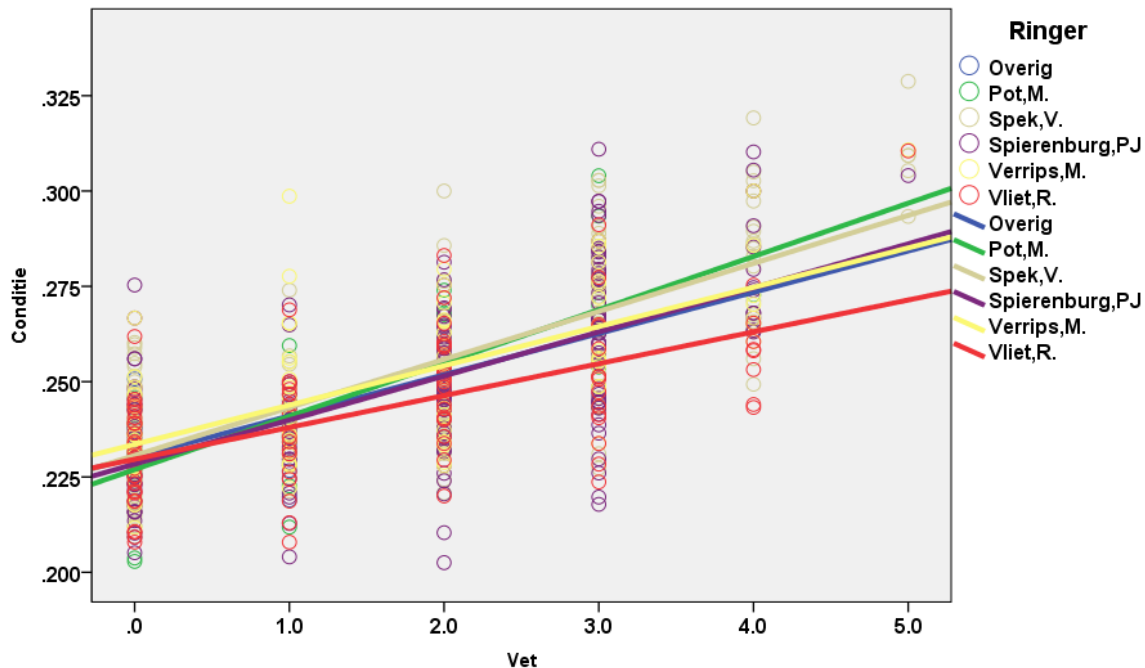

Figuur 43. Vleugellengte (mm) uitgezet tegenover de vangstdatum. Onderverdeling op basis van geslacht (F=vrouw, M=man, U=onbekend).

7 Meetverschillen tussen ringers: een analyse van Zwartkopgegevens in 2018

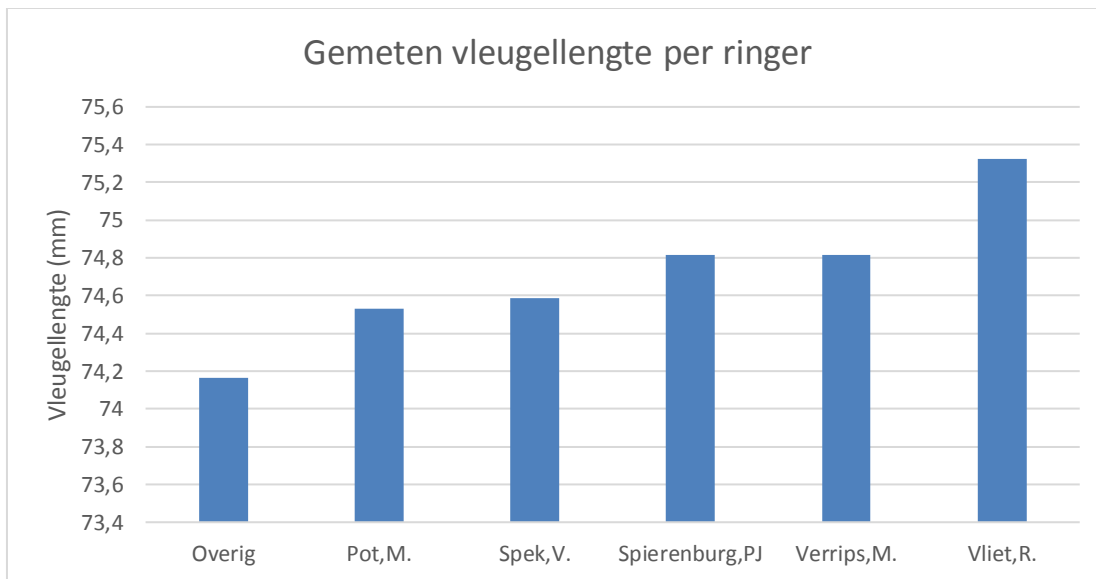
door Cornelis Fokker

Naast alle variatie tussen Zwartkoppen onderling, zoals beschreven in hoofdstuk 6, is het goed te beseffen dat deze waarden gemeten zijn door verschillende ringers. De analyse bood een kans om te kijken naar (eventuele) meetverschillen tussen alle ringers die meer dan 30 Zwartkoppen hebben geringd.

Figuur 45. De conditie (gewicht:vleugellengte) van Zwartkoppen uitgezet tegenover de vetscore per ringer.

De vetscore (Busse) wordt bepaald aan de hand van de hoeveelheid op het oog aanwezige vet, en is daarmee enigszins subjectief. Een hoeveelheid vet kan door de ene ringer immers worden bepaald als score 3, terwijl een andere ringer het beoordeelt als 4. Om dit enigszins te analyseren kan de conditie (gewicht:vleugellengte) worden uitgezet tegen de vetscore. Bij een hoger gewicht op een bepaalde vleugellengte gaat de conditie omhoog. In principe zou óók moeten gelden: hoe hoger de vetgraad hoe beter de conditie. Als een ringer gemiddeld een lagere vetgraad geeft dan de vogel daadwerkelijk heeft, zal de lijn steiler zijn. Een vogel met 'conditie x' heeft dan immers eerder vetgraad 4 dan 5. Op basis van Figuur 45 lijkt Rinse dus gemiddeld hogere vetgraden te scoren, terwijl Morrisson vetgraden lager lijkt in te schatten. Echter, de 'afwijking' kan ook liggen bij de conditiebepaling. Hierbij is aangenomen dat de weegschaal voor alle ringers dezelfde (standaard) afwijking laat zien, waarmee het gewicht een constante maat is. De gemeten vleugellengtes daarentegen kunnen per ringer afwijken. Dus wanneer een ringer vleugels gemiddeld 'lang' meet, hebben vogels met 'gewicht x' gemiddeld een lagere conditie. Dat betekent dat ze dan een relatief hogere vetgraad krijgen. Op basis van Figuur 46 lijkt dat het geval te zijn bij Rinse, omdat hij de vleugels gemiddeld een halve millimeter langer meet. Morrisson meet daarentegen de vleugels inderdaad het kortst, wat overeenkomt met de gedachte dat hij de vetgraden laag inschat.

Figuur 46. De gemeten vleugellengte (mm) van Zwartkoppen per ringer.

Al met al blijkt dat de gemeten vleugellengte tot bijna een millimeter kan verschillen tussen verschillende ringers. Dat laat zien dat het ringwerk mensenwerk is, zodat het geen objectieve weergave van de werkelijkheid is. Het is belangrijk deze nuance te kennen bij analyses van meetgegevens.

Literatuur

Adriaens, P. & C. Gibbins. 2016. Identification of the *Larus canus* complex. Dutch Birding 38:1

Berthold, P., & U. Querner, 1982. Genetic basis of moult, wing length, and body weight in a migratory bird species, *Sylvia atricapilla*. *Experientia*, 38:7, 801-802.

Busse, P., 1974. Biometrical methods. *Notatki Ornitologiczne* 15: 114-126.

Demongin, L., 2016. Identification Guide to Birds in the Hand. Beauregard-Vendon.

KNMI online. www.knmi.nl

Izhaki, I., & A. Maitav, 1998. Blackcaps *Sylvia atricapilla* stopping over at the desert edge; inter-and intra-sexual differences in spring and autumn migration. *Ibis*, 140(2), 234-243.

Lindström, A., Daan, S. & Visser, G. 1994. The conflict between moult and migratory fat deposition: a photoperiodic experiment with bluethroats. *Anim. Behav.* 48:1173-1181.

Knijff, P. de, V. van der Spek & J. Fischer, 2012. Genetic identity of grey chiffchaffs trapped in the Netherlands in autumns of 2009-2011. *Dutch Birding* 34:6.

Perdeck, A. 1958. Two types of orientation in migrating Starlings, *Sturnus vulgaris* L., and Chaffinches, *Fringilla coelebs* L., as revealed by displacement experiments. *ARDEA* 46 (1-2): 1 - 37.

Spierenburg, P. & V. van der Spek, 2018. Golven goudhanen. *Limosa* 91, 97-107.

van der Spek, V., R. van der Vliet, M Verrips & C. Fokker, 2018. Jaarverslag Vrs Meijendel 2017. Stichting Vrs Meijendel, Den Haag.

van der Spek, V. & J. Madsen, 2018. Terugmeldingen van Grote Barmsijzen in Europa en China: een overzicht. *Op het Vinkentouw* 140, 5-8

van der Spek, V. 2018. Coues's Arctic and Mealy Redpoll ID. Turnstones.org (<https://www.turnstones.org/redpoll-id>)

Troost, 2019. Vrs Meijendel, Trektellen.nl (<http://www.trektellen.nl/site/info/403>)

Vogeltrekatlas 2019. Zwartkop – Biometrische gegevens. <http://vogeltrekatlas.nl/statistieken.html?0-Zwartkop-Biometrie> (geraadpleegd op 1 maart 2019).

